Sport and Health Sciences Reviews
Vol. 1, No. 2, Spring & Summer 2026, 200-229
Jshsr.atu.ac.ir
DOI: 10.22054/jshsr.2026.95615.1069

ATU PRESS

Review Article
Received: 05/09/2026
Revised: 18/10/2026
Accepted: 20/10/2026
ISSN: 3116-1758
eISSN: 3115-9400

A Systematic Review of the Push and Pull Factors and Consequences of Elite Athlete Migration

Masoud Darabi

Department of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Fahimeh Mohammad Hassan*

Department of Sport Management, Sport Sciences Research Institute, Tehran, Iran

Abstract

Oxidative stress plays a significant role in the development and exacerbation of exercise-induced muscle damage (EIMD). This condition arises from an imbalance between the production of reactive oxygen species (ROS) and the body's ability to neutralize them with antioxidants. Intense exercise leads to increased ROS production, which can cause tissue damage and impair muscle contractile function. EIMD often occurs after strenuous exercise, particularly eccentric movements, and is associated with muscle soreness, reduced strength, and limited range of motion. ROS are produced during both aerobic and anaerobic exercise and, when excessively elevated, can lead to lipid peroxidation, protein modifications, and increased inflammation. To counteract this, the body utilizes enzymatic antioxidants such as superoxide dismutase (SOD) and non-enzymatic antioxidants like vitamins C and E. However, factors such as high training volume, poor nutrition, and environmental stress can exacerbate oxidative stress in athletes. Nutritional strategies, including the use of antioxidant supplements such as vitamin C, vitamin E, polyphenols, and curcumin, as well as a diet rich in fruits, vegetables, whole grains, lean proteins, and omega-3 fatty acids, can help reduce oxidative stress and enhance recovery. Additionally, proper training planning through periodization, management of eccentric exercises, cross-training, and active recovery can effectively mitigate muscle damage. Recent research also highlights the role of gut microbiota in regulating inflammation and oxidative stress induced by exercise, suggesting that nutritional interventions can improve microbial balance. Ultimately, a deeper understanding of the mechanisms of oxidative stress and the application of appropriate nutritional and training strategies can enhance athletic performance and overall health.

Introduction

In recent decades, elite athlete migration has evolved into one of the most prominent yet multifaceted phenomena within the globalization of sports. Highly talented athletes represent vital national assets, embodying not only athletic excellence and prestige on the international stage but also acting as beacons of social cohesion, national pride, and youth inspiration. However, the continuous exodus of these talents from their domestic origins to foreign jurisdictions poses severe threats to the sustainable development of national sports ecosystems. Although documented in academic literature under concepts such as athletic brain drain, muscle drain, and talent circulation, popular discourse frequently oversimplifies this phenomenon as an isolated personal decision driven solely by opportunistic financial pursuit. Conversely, empirical evidence suggests that athletic migration is deeply rooted in an intricate interplay of systemic structural deficiencies, socioeconomic volatility, professional marginalization, and institutional dysfunction within home countries, contrasted by compelling foreign incentives.

The rationale for conducting this systematic review stems from the pronounced fragmentation and compartmentalization of prior empirical investigations. Previous studies have predominantly concentrated on isolated geographical contexts, discrete sports disciplines, or cross-sectional samples, failing to provide an integrative synthesis connecting antecedent determinants with post-migration consequences

* Corresponding Author: f.mohammadhassan@ssrc.ac.ir
How to Cite: Darabi, M. & Mohammad Hassan, F. (2026). A Systematic Review of the Push and Pull Factors and Consequences of Elite Athlete Migration. *Sport and Health Sciences Reviews*, *1*(2), 200-229

across multiple analytical levels. Therefore, this systematic review aims to synthesize existing global empirical research to comprehensively identify push factors in source countries, pull factors in destination countries, and delineate the short- and long-term consequences impacting athletes and countries of origin and destination.

Methodology

This study was conducted following the Systematic Review methodology in rigorous compliance with the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA 2020) guidelines. The research questions and search parameters were formulated using the SPIDER tool. A comprehensive and multi-database search was executed covering publications from 2010 to 2025 across seven prominent international and Iranian databases: Scopus, Web of Science, PubMed, Google Scholar, Scientific Information Database (SID), Magiran, and Noormags. The search string incorporated combinations of standardized keywords and Boolean operators (AND, OR, NOT) covering concepts of athlete migration, talent drain, push-pull dynamics, elite/Olympic athletes, nationality transfer, and migration consequences.

Eligibility criteria included peer-reviewed original research articles and academic dissertations published in Persian or English providing empirical data on professional, national, or Olympic-level athletes, with full texts available. Gray literature, unvetted conference proceedings, speculative non-empirical essays, and studies addressing recreational, mass, or grassroots sports were strictly excluded. Methodological quality was independently appraised by two reviewers utilizing the Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT 2018), yielding high inter-rater agreement (Cohen's Kappa = 0.84). The synthesized evidence was integrated using narrative synthesis and thematic analysis following Braun and Clarke's framework.

Results and Findings

Following the systematic screening and appraisal phases, 34 studies met all inclusion and methodological quality standards. The thematic synthesis revealed that elite athlete migration is primarily propelled by a dynamic tension between push forces in source environments and pull forces in receiving systems.

Push factors within home nations clustered into three overarching dimensions:

1. **Socioeconomic and Livelihood Pressures:** encompassing severe financial precarity, lack of enforceable professional employment contracts, and absence of post-athletic retirement or disability insurance;
2. **Structural and Institutional Deficiencies:** including dilapidated training infrastructure, favoritism and cronyism in national selections, politicized appointments, administrative corruption, and perceived systemic neglect;
3. **Sociopolitical and Psychological Restraints:** including ideological mandates, gender inequities, emotional burnout, and perceived disenfranchisement of professional dignity.

In contrast, pull factors in host destinations revolved around three primary anchors:

1. **Professional and Technical Advancements:** access to state-of-the-art sports science, advanced recovery technologies, and sustained participation in premier global circuits;
2. **Economic Security and Transparency:** lucrative and binding contracts, lucrative corporate endorsements, and comprehensive welfare safety nets;
3. **Social Dignity and Meritocracy:** objective selection mechanisms, civil liberties, and institutional respect.

Regarding consequences, the findings revealed marked divergence. While individual athletes often attain professional breakthroughs and financial independence, they frequently endure severe collateral costs, such as mandatory competition bans during nationality transfers, cultural dislocation, identity crises, and emotional isolation. For source countries, the repercussions are predominantly deleterious, leading to severe talent depletion, lost developmental investments, diminished international competitiveness, and broken role modeling. A prominent gap in the existing literature is the post-career psychological well-being of migrant athletes and the structural mobilization of sports diasporas.

Discussion and Conclusion

The collective findings demonstrate that elite athlete migration is an institutional response to systemic disequilibrium between sending and receiving nations. Talent loss occurs when the emotional, material, and professional costs of staying outweigh the risks and uncertainties of departing. In practice, sports governance bodies must move beyond punitive, reactive, or moralistic frameworks and adopt structural reforms, establish social security mechanisms, ensure meritocratic governance, and enhance infrastructural equity. The primary limitation was the reliance on secondary empirical studies and variable

data access across diverse sports. Future research should investigate policies that leverage national sports diasporas to foster knowledge transfer back to home nations.

Keywords: Elite athlete migration, systematic review, push and pull factors, high-performance sports, brain drain, nationality transfer

دو فصلنامه مطالعات مروری علوم ورزشی و تندرستی
سال اول، شماره دوم، بهار و تابستان ۱۴۰۵، ۲۰۰-۲۲۹
Jshsr.atu.ac.ir
DOI: 10.22054/jshsr.2026.95615.1069

مقاله مروری
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۶/۱۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۷/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۷/۲۸
ISSN: 3116-1758 eISSN: 3115-9400

مرور نظام‌مند عوامل فشار و کشش و پیامدهای مهاجرت ورزشکاران نخبه

مسعود دارابی گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
فهیمه محمدحسن * گروه مدیریت ورزشی، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: پدیده مهاجرت ورزشکاران نخبه در دهه‌های اخیر به یکی از بارزترین و درعین‌حال پیچیده‌ترین جلوه‌های جهانی‌شدن ورزش بدل شده است. ورزشکاران تراز اول و سرمایه‌های راهبردی ملی، نه‌تنها نماد توانمندی و اعتبار ورزشی یک کشور در میادین بین‌المللی به‌شمار می‌روند بلکه نمایندگان هویت جمعی، الهام‌بخش نسل جوان و محرک‌های نشاط اجتماعی محسوب می‌شوند. بااین‌حال، خروج مداوم و فزاینده این استعدادها از خاستگاه‌های بومی و انتقال آنان به کشورها و نظام‌های ورزشی دیگر، زنگ خطری جدی برای توسعه پایدار ورزش در کشورهای مبدأ به صدا درآورده است. ادبیات پژوهشی موجود این پدیده را ذیل مفاهیمی نظیر «فرار مغزها و مهارت‌های ورزشی» و «گردش استعدادها» بررسی کرده است اما نگاه رایج رسانه‌ای و گاه مدیریتی، تمایل دارد مهاجرت را تقلیل‌گرایانه و صرفاً تصمیمی فردی، انتخابی هیجانی یا متأثر از جذابیت‌های مادی تعبیر کند. در نقطه مقابل، شواهد نشان می‌دهد که کنش مهاجرتی ورزشکار نخبه معلول شبکه‌ای درهم‌تنیده از پیش‌ران‌های خرد و کلان، بحران‌های معیشتی، نارسایی‌های ساختاری، سرخوردگی‌های عاطفی و نیروهای جذب بیرونی است. دلیل اصلی ضرورت انجام این مرور نظام‌مند، پراکندگی، بخشی‌نگری و چندپارگی فاحش در ادبیات تجربی پیشین است. مطالعات موجود اغلب به‌صورت تک‌موردی، مقطعی یا محدود به یک رشته ورزشی خاص سامان یافته و تصویر ترکیبی و جامعی از دینامیک تعاملی میان مبدأ و مقصد به‌دست نداده‌اند. افزون بر آن، پیوستگی میان انگیزه‌های پیشین با پیامدهای عینی پس از مهاجرت به‌ندرت در یک چارچوب منسجم تدوین شده است. ازاین‌رو، هدف اصلی این پژوهش، سنتز و ترکیب نظام‌مند شواهد پژوهشی به‌منظور شناسایی و دسته‌بندی جامع عوامل فشار در مبدأ، نیروهای کشش در مقصد و واکاوی چندبعدی پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت مهاجرت برای شخص ورزشکار و کشورهای فرستنده و پذیرنده است تا مبنایی تحلیلی برای بازنگری در سیاست‌گذاری‌های کلان ورزش فراهم آورد.

روش پژوهش: این پژوهش بر پایه روش‌شناسی مرور نظام‌مند و منطبق بر راهنما و استانداردهای بیانیه پریزما[1] ۲۰۲۰ طراحی و اجرا گردید. جهت تبدیل اهداف پژوهش به مؤلفه‌های جست‌وجوپذیر، از چارچوب مفهومی SPIDER بهره گرفته شد. فرآیند پایش و جست‌وجوی منابع، بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ را پوشش داد و در هفت پایگاه معتبر بین‌المللی و ملی شامل Scopus، Web of Science، PubMed، Google Scholar، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، مگ‌ایران[2] و نورمگز[3] انجام پذیرفت. استراتژی جست‌وجو با استفاده از کلیدواژه‌های تخصصی مرتبط با «مهاجرت ورزشکاران»، «عوامل رانش و جذب»، «ورزشکاران نخبه/ المپیکی»، «تغییر تابعیت ورزشی» و «پیامدهای مهاجرت» با پیوندگرهای بولی (AND, OR, NOT) پیاده‌سازی شد. معیارهای ورود شامل مقالات پژوهشی اصیل و رساله‌های داوری‌شده به زبان‌های فارسی و انگلیسی بود که مشخصاً به تحلیل تجربی دلایل، مؤلفه‌ها یا آثار مهاجرت ورزشکاران رده قهرمانی، ملی و حرفه‌ای پرداخته بودند و دسترسی به متن کامل آن‌ها میسر بود. در مقابل،

* نویسنده مسئول: f.mohammadhassan@ssrc.ac.ir

1. PRISMA
2. Magiran
3. Noormags

معیارهای خروج عبارت بودند از: مقالات همایشی بدون داوری دقیق، یادداشت‌های ترویجی و مقالات مروری غیرنظام‌مند، گزارش‌های خبری، پژوهش‌های متمرکز بر ورزش همگانی، تفریحی و رده‌های سنی پایه، و مطالعات فاقد داده‌های معتبر روش‌شناختی. کیفیت روش‌شناختی مقالات غربال‌شده به‌طور مستقل توسط دو ارزیاب و با استفاده از ابزار استاندارد ارزیابی روش‌های آمیخته (MMAT 2018) سنجیده شد و شاخص کاپای کوهن (۰/۸۴) بیانگر توافق بالا بود. در نهایت، تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از رویکرد سنتز روایی و تحلیل مضمونی براون و کلارک صورت پذیرفت.

یافته‌ها: در مجموعِ مراحل شناسایی اولیه و غربالگری دقیق عناوین، چکیده‌ها و متن کامل، تعداد ۳۴ مطالعه که حائز تمامی معیارهای ورود و حدنصاب کیفی بودند، وارد فرآیند نهایی سنتز مضمونی شدند. یافته‌های ترکیبی پژوهش نشان داد که علل مهاجرت ساختاری دووجهی داشته و ناشی از برهم‌کنش هم‌زمان «عوامل فشار در کشور مبدأ» و «عوامل کشش در کشور مقصد» است. عوامل فشار مبدأ ذیل سه مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند:

۱) عوامل اقتصادی- معیشتی: شامل بی‌ثباتی درآمدی، فقدان قراردادهای حرفه‌ای الزام‌آور، نبود پوشش‌های بازنشستگی و ازکارافتادگی و نگرانی شدید از امنیت معیشتی پس از پایان دوران کوتاه قهرمانی.

۲) عوامل ساختاری- مدیریتی: مشتمل بر کهنگی و فرسودگی تجهیزات تمرینی، حاکمیت روابط و خویشاوندسالاری در انتصاب‌ها، توزیع ناعادلانه منابع اردویی، فساد اداری، عدم شفافیت در فرآیند انتخاب تیم‌های ملی و احساس حاشیه‌نشینی سیستماتیک نخبگان.

۳) عوامل اجتماعی، سیاسی و روان‌شناختی: نظیر مداخلات غیرورزشی، محدودیت‌های ایدئولوژیک، تبعیض‌های جنسیتی، فرسودگی عاطفی و حس مداوم نادیده‌انگاشته‌شدن کرامت حرفه‌ای.

در مقابل، عوامل کشش در مقاصد مهاجرتی در سه کانون تمرکز یافتند:

۱) امکان توسعه حرفه‌ای و ارتقای فنی: بهره‌مندی از علوم مدرن تمرین، فناوری‌های نوین ریکاوری، و حضور پیوسته در تورنمنت‌های معتبر تراز اول جهانی.

۲) رفاه اقتصادی پایدار: دستمزد عادلانه و شفاف، حامیان مالی معتبر و بیمه‌های جامع ورزشی.

۳) منزلت اجتماعی و ثبات زیستی: شایسته‌سالاری اداری، امنیت روانی و حق شهروندی مستقل.

در تحلیل پیامدها، داده‌ها گویای ماهیتی دوگانه بودند. هرچند ورزشکار در کوتاه‌مدت به رشد فنی و استقلال مالی نسبی دست می‌یابد اما در میان‌مدت و بلندمدت با عوارضی چون دوره محرومیت و تعلیق از مسابقات رسمی، بحران سازگاری فرهنگی و زبانی، انزوای عاطفی، سردرگمی هویتی و سوگ فراق از خاستگاه روبه‌رو می‌گردد. همچنین برای کشور مبدأ، پیامدها عمدتاً ویرانگر بوده و شامل تهی‌شدن بدنه ورزش ملی از الگوها، اتلاف سرمایه‌گذاری‌های مادی و آموزشی، افت توان مدال‌آوری و گسست در زنجیره پرورش استعدادها است. مهم‌ترین شکاف پژوهشی مکشوفه، غفلت ادبیات از وضعیت روان‌شناختی ورزشکاران در فاز پس از دوران حرفه‌ای در کشور میزبان و ناشناخته‌ماندن پتانسیل‌های شبکه دیاسپورای ورزشی در منافع ملی است.

بحث و نتیجه‌گیری: برآیند این مطالعه نشان می‌دهد که مهاجرت ورزشکاران نخبه واکنشی اجتناب‌ناپذیر و ساختاریافته به نامتوازن‌بودن فرصت‌ها و شکاف عمیق رفاهی، مدیریتی و فنی میان مبدأ و مقصد است. فرار نخبگان ورزشی زمانی رخ می‌دهد که هزینه‌های روانی، حرفه‌ای و مادیِ «ماندن» از ریسک‌ها و نااطمینانی‌های «رفتن» فراتر رود. کاربرد عملی این یافته‌ها، هشدار به نهادهای عالی حاکمیت ورزش است تا از رویکردهای واکنشی، امنیتی یا قضاوتی صرف فاصله گرفته و به بازمهندسی ساختارهای حقوقی، استقرار نظام بیمه و بازنشستگی قهرمانان، حذف رانت و اصلاح حکمرانی روی آورند. محدودیت این پژوهش در دسترسی نامتقارن به داده‌های دست اول از ورزشکاران مهاجر و تنوع چشمگیر قواعد رشته‌ها بود. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی مدل‌های حفظ هویت ملی در قالب دیاسپورای ورزشی و سازوکارهای استفاده از تجارب این ورزشکاران در ساختار فنی کشور را ارزیابی نمایند.

واژگان کلیدی: مهاجرت نخبگان ورزشی، مرور نظام‌مند، عوامل فشار و کشش، ورزش قهرمانی، تاب‌آوری حرفه‌ای، تغییر تابعیت.

مقدمه

در چشم‌انداز ژئوپلیتیک و اقتصادی جهان معاصر، ورزش قهرمانی و نخبگانی به یکی از راهبردی‌ترین ابزارهای نمایش قدرت نرم، تقویت همبستگی و هویت ملی، توسعه اقتصادی و ارتقای دیپلماسی بین‌المللی دولت‌ها مبدل شده است. در کانون این اکوسیستم پویا و رقابتی، ورزشکاران نخبه به‌عنوان سرمایه‌های انسانی تخصصی و نمادهای ملموس سرمایه‌گذاری ملی شناخته می‌شوند؛ نخبگانی که موفقیت آن‌ها نه‌تنها پرستیژ بین‌المللی کشورها را تعالی می‌بخشد بلکه موجب تقویت حس غرور مدنی و رونق صنایع وابسته به گردشگری و رسانه‌های ورزشی می‌گردد. بااین‌وجود، تحولات ناشی از جهانی‌سازی، تجاری‌سازی فزاینده و تحرک فراملی نیروی کار متخصص، پدیده مهاجرت ورزشکاران نخبه را به یکی از بنیادی‌ترین و چالش‌برانگیزترین مباحث در حوزه جامعه‌شناسی، اقتصاد و مدیریت ورزش تبدیل کرده است (۱). مفهوم مهاجرت ورزشی یا تحرک استعدادها در ورزش، به‌طور بنیادین با پدیده گسترده‌تر «فرار مغزها» در ارتباط است و بر جابه‌جایی سیستماتیک افراد دارای مهارت‌های برتر، از کشورهای درحال‌توسعه یا دارای محدودیت‌های ساختاری به سوی قطب‌های پیشرفته‌تر ورزشی دلالت دارد (۲). این فرآیند با انتقال و تغییر قلمرو فعالیت ورزشکاران تراز اول بین‌المللی شناخته می‌شود که به‌منظور ارتقای کیفیت زندگی، پیشرفت در مهارت‌های تخصصی، کسب تجربیات حرفه‌ای و دستیابی به درآمدهای ارزی و موقعیت‌های ممتاز، تصمیم به ترک مرزهای سرزمینی خود می‌گیرند (۳ و ۴). مهاجرت ورزشکاران به‌عنوان یک جریان ژئوپلیتیک در صنعت ورزش، نمایانگر خروج سرمایه‌های نمادین از کشورهای پیرامونی به سوی مراکز هسته‌ای قدرت ورزشی است که موجب بروز اختلالات عمیق در ساختارهای سنتی توسعه ورزش و بازتعریف زنجیره تأمین استعدادهای قهرمانی در سطح بین‌المللی شده است (۱، ۵ و۶).

تصمیم‌گیری ورزشکاران نخبه برای مهاجرت بین‌المللی، برآیند تعاملی پیچیده و چندسطحی از متغیرهای درون‌فردی، ساختاری-محیطی و فشارهای سیستمیک است که می‌توان آن‌ها را در قالب نظریه نیروهای رانشی (دافعه‌های مبدأ) و کششی (جاذبه‌های مقصد) دسته‌بندی کرد (۷). در بعد اقتصادی و مالی، عواملی نظیر درآمد ناکافی، عدم تناسب میان حجم تمرینات با پاداش‌های دریافتی، نبود امنیت شغلی، فقدان حامیان مالی قدرتمند و تفاوت فاحش سطح رفاه میان کشور مبدأ و مقصد، به‌عنوان محرک‌های اصلی خروج ورزشکاران شناسایی شده‌اند (۸ و ۹). در بعد زیرساختی و حرفه‌ای، کمبود امکانات تمرینی مدرن، دسترسی محدود به مربیان طراز اول، ناکارآمدی ساختارهای حاکمیتی فدراسیون‌ها، بی‌برنامگی‌های مدیریتی و عدم پوشش‌های بیمه‌ای و بازنشستگی، موانعی ساختاری پدید می‌آورند که ورزشکاران را به سوی کشورهای میزبان برخوردار از تجهیزات فناورانه، مربیان ارشد و لیگ‌های استاندارد سوق می‌دهد (۱، ۱۰ و ۱۱). افزون بر این، شرایط سیاسی و اجتماعی نقشی محوری ایفا می‌کنند؛ مداخله سیاست در نهادهای ورزشی، نبود شفافیت مدیریتی، تبعیض‌های جنسیتی و قومی، فشارهای فکری و روانی ناشی از نااطمینانی اقتصادی-اجتماعی و بی‌ثباتی سیاسی، ازجمله نیروهای دافعه قدرتمندی هستند که محیط داخلی را برای نخبگان ناپایدار می‌سازند (۱۲، ۱۳و ۱۴). در مقابل، جاذبه‌های مقصد شامل قراردادهای بلندمدت، تضمین اشتغال پس از دوران بازنشستگی قهرمانی، امکان تحصیل در دانشگاه‌های

ممتاز، وجود شبکه‌های حامی مهاجران و ثبات اجتماعی، فضایی ترغیب‌کننده برای جذب استعدادهای برتر فراهم می‌آورند (۱۵، ۱۶و ۱۷).

پیامدهای ناشی از تحرک بین‌المللی ورزشکاران نخبه پدیده‌ای چندوجهی است که طیف وسیعی از ابعاد ورزشی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، هویتی و روان‌شناختی را دربر می‌گیرد و بر سه سطح ورزشکار، جامعه مبدأ و کشور مقصد تأثیرات متفاوتی بر جای می‌گذارد. برای کشورهای مبدأ، خروج نخبگان در اوج سنین باروری ورزشی، به‌مثابه اتلاف سرمایه‌گذاری‌های کلان عمومی، افت توان رقابتی تیم‌های ملی، تحلیل رفتن انگیزه نسل‌های پایه و تضعیف الگوهای ورزشی جامعه است که به ازدست‌رفتن سرمایه انسانی ارزشمند می‌انجامد (۱۸ و ۱۹). از سوی دیگر، کشورهای مقصد با ورود این سرمایه‌های آماده، ضمن تقویت لیگ‌های حرفه‌ای و ارتقای شانس کسب مدال، بدون پرداخت هزینه‌های گزاف پایه‌ای به رشد صنعت ورزش خود شتاب می‌بخشند (۱ و ۲۱). برای شخص ورزشکار، مهاجرت با وجود فراهم‌سازی مسیرهای توسعه شغلی و دسترسی به رفاه اقتصادی، چالش‌هایی نظیر شوک‌های فرهنگی، تنش‌های روان‌شناختی، پریشانی هویتی و مواجهه با الگوهای سازگاری اجتماعی را به همراه دارد (۲۲ و ۲۳). بااین‌وجود، ادبیات نظری معاصر تأکید می‌کند که مهاجرت ورزشی ماهیتی منحصراً خسارت‌بار و منفی ندارد بلکه در چارچوب نظریه «گردش مغزها» و گسترش دیاسپورا، حضور ورزشکاران در لیگ‌های معتبر خارجی از طریق انتقال دانش فنی، شبکه‌سازی بین‌المللی، ارتقای استانداردهای تاکتیکی و حتی درخشش در تیم‌های ملی مبدأ، می‌تواند در درازمدت موجب بازگشت سرمایه نمادین و ارتقای کلی ورزش ملی گردد (۲۳، ۲۴ و ۲۵).

باوجود گسترش فزاینده ادبیات پژوهشی پیرامون مهاجرت ورزشکاران، مطالعات موجود به‌دلیل تنوع زمینه‌های فرهنگی، تفاوت‌های ساختاری میان رشته‌های ورزشی و اتکا بر الگوهای مفهومی ناهمگون، دچار نوعی تشتت و چندپارگی نظری و تجربی هستند. برخی محققان با استفاده از نظریه چارچوب‌بندی، چگونگی بازنمایی مهاجرت نخبگان در رسانه‌ها و گفتمان‌های عمومی را براساس چارچوب‌های تضاد، منفعت انسانی، مسئولیت و ایدئولوژی‌های سیاسی تحلیل کرده‌اند (۲۶) درحالی‌که برخی دیگر با رویکرد نظریه مبانی اخلاقی یا تحلیل روابط قدرت و سلسله‌مراتب طبقاتی و جنسیتی، به بررسی انگیزه‌های کنشگران پرداخته‌اند (۲۴ و ۲۷). همچنین، تعارضات آماری و تجربی مشهودی در یافته‌های مطالعات به چشم می‌خورد؛ برای مثال، در شرایطی که برخی محققان عوامل اقتصادی و درآمد سرانه را محرک بنیادین مهاجرت ورزشی قلمداد می‌کنند، در برخی رشته‌ها یا اقلیم‌ها نقش متغیرهای نهادی، فاصله‌های فرهنگی و عوامل ژئوپلیتیک برجسته‌تر ارزیابی شده است (۸، ۹ و ۱۷). علاوه‌براین، بیشتر پژوهش‌ها یا بر تحلیل‌های کلان ساختاری تمرکز یافته‌اند یا تجارب زیسته نخبگان را به شکل تک‌موردی و بدون اتصال به یک چارچوب یکپارچه مورد مطالعه قرار داده‌اند (۲۹ و ۳۰). این خلأ نظری و ناهمگونی در شواهد نشان می‌دهد که درک جامع سازوکارهای اثرگذار بر جابه‌جایی نخبگان ورزشی، مستلزم عبور از تحلیل‌های پراکنده و دستیابی به یک سنتز انتقادی و نظام‌مند است که کلیه ابعاد پیشایندها، میانجی‌ها و پیامدهای مهاجرت را به‌طور منسجم ترسیم نماید (۳۰، ۳۱ و ۳۲).

تحلیل یکپارچه و نظام‌مند مهاجرت نخبگان ورزشی نه‌تنها ضرورتی نظری برای گسترش مرزهای دانش در مدیریت و جامعه‌شناسی ورزش است بلکه از منظر سیاست‌گذاری راهبردی و اقتصاد ورزشی نیز نیازی حیاتی تلقی می‌شود. در شرایطی که پرورش یک ورزشکار تا رسیدن به سکوهای قهرمانی نیازمند صرف سال‌ها زمان، بودجه عمومی و تخصیص منابع انسانی تخصصی است، خروج ناگهانی این نخبگان بدون سازوکارهای جایگزین، هزینه فرصت سنگینی را به نظام ورزشی تحمیل کرده و پایداری زنجیره توسعه استعدادها را با اختلالات ساختاری مواجه می‌سازد. ازاین‌رو، ایجاد تعادل میان حق طبیعی تحرک حرفه‌ای ورزشکاران و منافع راهبردی نظام ورزش ملی، نیازمند شناسایی دقیق و مبتنی بر شواهد تمام پیشایندها، زمینه‌ها و پیامدهای چندگانه این پدیده است تا بر مبنای آن بتوان سیاست‌های اثربخش جذب، نگهداشت و بهره‌برداری از ظرفیت‌های بین‌المللی نخبگان را بازطراحی کرد. با توجه به نبود یک چارچوب سنتزیافته جامع که مطالعات متنوع داخلی و بین‌المللی را تجمیع نموده و تعارضات موجود در نتایج را تبیین کند، انجام پژوهش حاضر از ضرورت بنیادین برخوردار است. بر همین مبنا، هدف اصلی مقاله حاضر اجرای یک مرور نظام‌مند جهت شناسایی، غربالگری انتقادی، دسته‌بندی موضوعی و ترکیب شواهد علمی پیرامون عوامل مؤثر بر مهاجرت ورزشکاران نخبه و پیامدهای چندگانه آن می‌باشد؛ تلاشی روش‌مند که با ارائه یک الگوی مفهومی جامع، بستری مستند و کارآمد را برای تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران، مدیران ورزشی و محققان این حوزه فراهم می‌آورد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف تبیین نظام‌مند عوامل مؤثر بر مهاجرت ورزشکاران نخبه و پیامدهای آن، با استفاده از روش مرور نظام‌مند[1] انجام شد. انتخاب این رویکرد از آن جهت ضرورت داشت که برخلاف مرور روایتی[2] که در آن، انتخاب و تحلیل مطالعات تا حد زیادی به قضاوت پژوهشگر وابسته است، مرور نظام‌مند بر پروتکلی از پیش تعیین‌شده، راهبرد جست‌وجوی قابل بازتولید و معیارهای شفاف ورود و خروج استوار است (۳۳). همچنین، ازآنجاکه هدف پژوهش حاضر صرفاً ترسیم نقشه مفهومی مطالعات موجود نبود بلکه ترکیب شواهد تجربی و پاسخ‌گویی به پرسش‌های مشخص پژوهشی را دنبال می‌کرد، مرور نظام‌مند برای دستیابی به اهداف پژوهش مناسب تشخیص داده شد. به‌منظور ارتقای شفافیت و کیفیت گزارش‌دهی، مراحل طراحی، اجرا و گزارش این مطالعه با بهره‌گیری از دستورالعمل PRISMA 2020 تنظیم شد به‌گونه‌ای که مراحل شناسایی، حذف موارد تکراری، غربالگری، ارزیابی متن کامل و انتخاب نهایی مطالعات در قالب فلوچارت استاندارد این دستورالعمل مستندسازی شد. در ابتدای فرآیند، پروتکل مرور شامل پرسش‌های پژوهش، معیارهای ورود و خروج، راهبرد جست‌وجو، روش ارزیابی کیفیت و شیوه ترکیب شواهد تدوین شد تا امکان پیگیری و بازتولید مراحل پژوهش فراهم شود.

1. Systematic Review
2. Narrative Review

با توجه به اینکه بخش قابل‌توجهی از مطالعات حوزه مهاجرت ورزشکاران دارای ماهیت کیفی، توصیفی یا آمیخته هستند، برای تدوین پرسش‌های پژوهش از چارچوب SPIDER[1] استفاده شد که برای صورت‌بندی پرسش‌های مرور در مطالعات کیفی و غیرآزمایشی کاربرد دارد (کوک و همکاران، ۲۰۱۲). بر این اساس، سه پرسش محوری زیر تدوین شد:

۱) عوامل فشار داخلی و مرتبط با کشور مبدأ چه نقشی در مهاجرت ورزشکاران نخبه ایفا می‌کنند؟ این عوامل شامل مؤلفه‌های اقتصادی- اجتماعی، ساختاری- نهادی، زیرساختی و فردی است.

۲) عوامل کشش در مقاصد خارجی چه ابعادی از مهاجرت ورزشکاران نخبه را تبیین می‌کنند؟ این عوامل شامل دستمزد و شرایط قراردادی، فرصت‌های آموزشی و توسعه حرفه‌ای، استانداردهای زندگی و آزادی‌های اجتماعی است.

۳) پیامدهای ورزشی، روان‌شناختی- اجتماعی و اقتصادی مهاجرت برای ورزشکار، کشور مبدأ و کشور مقصد کدام‌اند؟

در چارچوب SPIDER، نمونه شامل ورزشکاران نخبه، حرفه‌ای و المپیکی؛ پدیده مورد علاقه شامل مهاجرت ورزشی و عوامل مؤثر بر آن؛ طرح پژوهش شامل مطالعات کیفی، کمی و آمیخته؛ ارزیابی شامل عوامل فشار، عوامل کشش و پیامدهای مهاجرت؛ و نوع پژوهش شامل مطالعات توصیفی، تبیینی و ترکیبی در نظر گرفته شد.

جست‌وجوی نظام‌مند منابع در پایگاه‌های بین‌المللی و فارسی‌زبان طی دوره زمانی دسامبر ۲۰۲۵ تا مارس ۲۰۲۶ انجام شد. پایگاه‌های بین‌المللی شامل Scopus، Web of Science، PubMed و Google Scholar و پایگاه‌های فارسی‌زبان شامل پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، نورمگز (Noormags) و مگیران (Magiran)بودند. بازه زمانی انتشار مطالعات از اول ژانویه ۲۰۱۰ تا ۳۱ دسامبر ۲۰۲۵ تعیین شد. این بازه برای شناسایی شواهد منتشرشده درباره مهاجرت ورزشکاران در دوره معاصر انتخاب شد. تاریخ دقیق اجرای آخرین جست‌وجو در هر پایگاه باید براساس سوابق واقعی جست‌وجو ثبت شود.

راهبرد جست‌وجو بر ترکیب سه گروه مفهومی شامل مهاجرت ورزشکاران نخبه، عوامل فشار و کشش و پیامدهای مهاجرت استوار بود. برای افزایش حساسیت جست‌وجو، مترادف‌های انگلیسی هر مفهوم با عملگر OR و گروه‌های مفهومی با عملگر AND ترکیب شدند. در پایگاه‌های Scopus وWeb of Science، جست‌وجو در فیلدهای عنوان، چکیده و کلیدواژه‌ها[2] انجام شد. در PubMed از فیلدهای عنوان و چکیده و در Google Scholarاز جست‌وجوهای مرحله‌ای با ترکیب‌های ساده‌تر کلیدواژه‌ها استفاده شد. در پایگاه‌های فارسی‌زبان نیز معادل‌های فارسی کلیدواژه‌ها به‌صورت ترکیبی جست‌وجو شدند. افزون بر این، فهرست منابع مطالعات واردشده بررسی شد تا مطالعات مرتبطی که در جست‌وجوی اولیه شناسایی نشده بودند، بازیابی شوند.[3]

1. Sample, Phenomenon of Interest, Design, Evaluation, Research type
2. TITLE-ABS-KEY
3. Backward Citation Chasing

کلیدواژه‌های اصلی انگلیسی شامل عبارت‌های «elite athlete migration»، «athlete brain drain»، «sport emigration»، «athlete expatriation»، «talent migration in sport»، «push-pull factors»، «push factors»، «pull factors»، «migration determinants»، «athlete migration consequences»، «sport labor migration outcomes» و «brain drain effects» بود. معادل‌های فارسی نیز شامل «مهاجرت ورزشکاران نخبه»، «مهاجرت ورزشکاران حرفه‌ای»، «فرار مغزها ورزشی»، «خروج ورزشکاران»، «عوامل فشار و کشش مهاجرت ورزشی» و «پیامدهای مهاجرت نخبگان ورزشی» بود.

به‌منظور افزایش شفافیت و قابلیت بازتولید جست‌وجو، رشته‌های جست‌وجو، فیلدهای مورد بررسی، محدودیت‌های زمانی و تاریخ اجرای جست‌وجو برای هر پایگاه به‌صورت مستقل ثبت شدند. رشته‌های اصلی جست‌وجو در جدول ۱ ارائه شده‌اند. این رشته‌ها باید با سوابق واقعی جست‌وجو تطبیق داده شوند و در صورت استفاده از عبارت‌ها یا محدودیت‌های متفاوت در هر پایگاه، نسخه نهایی اجراشده در گزارش درج شود.

جدول ۱. راهبرد جست‌وجو و محدودیت‌های پایگاه‌های اطلاعاتی

پایگاه اطلاعاتی	رشته جست‌وجو یا راهبرد اجرایی	فیلد جست‌وجو	محدودیت‌ها
Scopus	TITLE-ABS-KEY (("elite athlete migration" OR "athlete migration" OR "athlete expatriation" OR "sport emigration" OR "athlete brain drain" OR "talent migration in sport") AND ("push-pull factors" OR "push factors" OR "pull factors" OR "migration determinants" OR "migration consequences" OR "labor migration outcomes"))	عنوان، چکیده و کلیدواژه‌ها	سال انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ زبان فارسی و انگلیسی؛ سایر محدودیت‌ها مطابق سابقه واقعی جست‌وجو
Web of Science	TS= (("elite athlete migration" OR "athlete migration" OR "athlete expatriation" OR "sport emigration" OR "athlete brain drain" OR "talent migration in sport") AND ("push-pull factors" OR "push factors" OR "pull factors" OR "migration determinants" OR "migration consequences" OR "labor migration outcomes"))	موضوع (Topic)، شامل عنوان، چکیده و کلیدواژه‌های نمایه‌شده	سال انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ زبان فارسی و انگلیسی؛ سایر محدودیت‌ها مطابق سابقه واقعی جست‌وجو
PubMed	(("athlete migration"[Title/Abstract] OR "elite athlete migration"[Title/Abstract] OR "athlete expatriation"[Title/Abstract] OR "sport emigration"[Title/Abstract] OR "athlete brain drain"[Title/Abstract]) AND ("push factors"[Title/Abstract] OR "pull factors"[Title/Abstract] OR "migration determinants"[Title/Abstract] OR "migration consequences"[Title/Abstract]))	عنوان و چکیده	تاریخ انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ زبان و سایر فیلترها مطابق سابقه واقعی جست‌وجو
Google Scholar	جست‌وجوی مرحله‌ای عبارت‌هایی نظیر "elite athlete migration"، "athlete migration" "push factors"، "athlete brain drain"و "sport labor migration"	جست‌وجوی عمومی؛ با ترکیب‌های جداگانه	بازه انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ تعداد نتایج بررسی‌شده در هر جست‌وجو باید ثبت شود
SID	ترکیب‌های فارسی «مهاجرت ورزشکاران نخبه»، «مهاجرت ورزشکاران	عنوان، چکیده و	بازه انتشار ۲۰۱۰ تا

پایگاه اطلاعاتی	رشته جست‌وجو یا راهبرد اجرایی	فیلد جست‌وجو	محدودیت‌ها
	حرفه‌ای»، «فرار مغزها ورزشی» و «عوامل فشار و کشش مهاجرت ورزشی«	کلیدواژه‌ها، در صورت پشتیبانی پایگاه	۲۰۲۵؛ زبان فارسی؛ سایر محدودیت‌ها مطابق سابقه واقعی
Noormags	ترکیب‌های فارسی مرتبط با مهاجرت ورزشی، مهاجرت ورزشکاران نخبه و پیامدهای مهاجرت ورزشی	جست‌وجوی پیشرفته یا عمومی، مطابق امکانات پایگاه	بازه انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ زبان فارسی؛ سایر محدودیت‌ها مطابق سابقه واقعی
Magiran	ترکیب‌های فارسی مرتبط با مهاجرت ورزشکاران، فرار مغزها ورزشی و عوامل فشار و کشش	جست‌وجوی پیشرفته یا عمومی، مطابق امکانات پایگاه	بازه انتشار ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵؛ زبان فارسی؛ سایر محدودیت‌ها مطابق سابقه واقعی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

معیارهای ورود و خروج مطالعات

فرآیند گزینش مطالعات براساس معیارهای از پیش تعیین‌شده ورود و خروج انجام شد. مطالعات واجد شرایط شامل مقالات اصیل علمی- پژوهشی و پایان‌نامه‌های دارای داوری علمی به زبان‌های فارسی و انگلیسی بودند که متن کامل آن‌ها در دسترس بود و به‌طور مستقیم یا محوری عوامل فشار مبدأ، عوامل کشش مقصد یا پیامدهای چندگانه مهاجرت را در میان ورزشکاران نخبه، حرفه‌ای، قهرمانی یا المپیکی بررسی کرده بودند. مطالعات کیفی، کمی و آمیخته در صورتی وارد مرور شدند که با پرسش‌های پژوهش ارتباط مستقیم داشته و اطلاعات تجربی قابل استخراج ارائه کرده باشند.

در مقابل، مقالات همایشی فاقد داوری علمی کافی، گزارش‌ها و یادداشت‌های غیرعلمی یا ژورنالیستی، منابعی که صرفاً چکیده آن‌ها در دسترس بود، مطالعات مربوط به ورزشکاران سطوح پایه یا ورزشکاران غیرنخبه، پژوهش‌های مرتبط با ورزش همگانی و تفریحی و نوشتارهای صرفاً نظری فاقد داده‌های تجربی یا نامرتبط با اهداف پژوهش از فرآیند تحلیل نهایی کنار گذاشته شدند.

فرآیند غربالگری و انتخاب مطالعات

انتخاب مطالعات مطابق مراحل اصلی PRISMA 2020، شامل شناسایی رکوردها، حذف موارد تکراری، غربالگری عنوان و چکیده، ارزیابی متن کامل و انتخاب نهایی مطالعات انجام شد. رکوردهای بازیابی‌شده از پایگاه‌های مختلف در نرم‌افزار EndNote 20 تجمیع و موارد تکراری شناسایی و حذف شدند. سپس عنوان و چکیده رکوردهای باقی‌مانده براساس معیارهای ورود و خروج بررسی شد. متن کامل مطالعاتی که در مرحله نخست واجد شرایط تشخیص داده شدند، برای تعیین شایستگی نهایی ارزیابی شد. دلایل حذف مطالعات در مرحله بررسی متن کامل ثبت شد تا در فلوچارت PRISMA 2020 گزارش شود.

غربالگری عنوان و چکیده و ارزیابی متن کامل به‌طور مستقل توسط دو پژوهشگر انجام شد. برای سنجش میزان توافق بین ارزیابان، ضریب کاپای کوهن براساس تصمیم‌های اولیه و پیش از بحث، اجماع یا داوری نهایی محاسبه شد. در صورت محاسبه جداگانه توافق در مراحل مختلف، مقدار کاپا برای غربالگری عنوان و چکیده و ارزیابی متن کامل به‌طور مستقل گزارش شد. موارد اختلاف پس از ثبت توافق اولیه از طریق بحث و تبادل نظر حل‌وفصل شد و در مواردی که اختلاف ادامه داشت، تصمیم نهایی با مشارکت پژوهشگر سوم، متخصص مدیریت ورزشی، اتخاذ شد.

به‌منظور تضمین دقت و کاهش خطای نظام‌مند[1] در فرآیند انتخاب مطالعات، تمامی مراحل غربالگری عنوان/ چکیده و متن کامل به‌صورت کاملاً مستقل توسط دو ارزیاب متخصص حوزه مدیریت ورزشی انجام شد. در پایان هر مرحله و پیش از تشکیل جلسات اجماع، درجه همگرایی و توافق ارزیابان با بهره‌گیری از ضریب کاپای کوهن (κ) محاسبه گردید. این شاخص فراتر از توافق ساده درصدی، احتمال توافق حاصل از شانس (P_e) را نیز کسر می‌کند:

$$\kappa = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$$

در مرحله غربالگری عنوان و چکیده از میان ۸۵۰ رکورد ارزیابی‌شده، در ۸۱۶ مورد توافق اولیه حاصل شد (۹۹ مورد شمول مشترک و ۷۱۷ مورد رد مشترک) و ۳۴ مورد با اختلاف‌نظر اولیه همراه بود که ضریب کاپای کوهن برای این مرحله برابر با ۰/۸۳۰ ($P_o = ۰/۹۶۰$ و $P_e = ۰/۷۶۴$) به دست آمد. در مرحله ارزیابی متن کامل ۱۱۶ مقاله، ارزیابان بر روی ۱۰۸ مورد توافق اولیه داشتند (۳۰ مورد ورود نهایی و ۷۸ مورد خروج قطعی) و در ۸ مورد اختلاف‌نظر وجود داشت که ضریب کاپای کوهن در این مرحله برابر با ۰/۸۳۴ ($P_o = ۰/۹۳۱$ و $P_e = ۰/۵۸۶$) محاسبه شد.

کلیه موارد اختلافی از طریق مباحثه انتقادی، بازبینی چک‌لیست معیارهای ورود/خروج و در موارد لزوم با داوری مؤلف ارشد پژوهش بررسی شد و در نهایت اجماع ۱۰۰ درصدی حاصل گردید. بر پایه طبقه‌بندی لندیس و کخ[2]، ضرایب کاپای به‌دست‌آمده در هر دو مرحله در محدوده «توافق عالی و بسیار مطلوب» (۰/۸۱ الی ۱/۰۰ :Almost Perfect Agreement) قرار دارند.

مقدار توافق بر پایه ماتریس تقاطعی دوتایی (۲×۲) مستقل ثبت شده است. در پایان جلسات حل اختلاف و داوری مرجع، همه موارد متعارض رفع ابهام شده و نرخ اجماع اجرایی بر روی ۱۱۶ مقاله ورودی به ارزیابی تفصیلی و در نهایت ۳۴ مقاله شمول نهایی به ۱۰۰ درصد ارتقا یافت.

1. Systematic Bias
2. Landis & Koch

جدول ۲. گزارش توافق بین ارزیابان در مراحل غربالگری بر پایه استاندارد PRISMA 2020

مرحله ارزیابی	تعداد رکوردهای ارزیابی‌شده (N)	تعداد توافق اولیه ($P_o \times N$)	تعداد اختلاف اولیه	توافق مشاهده‌شده (P_o)	توافق شانس (P_e)	ضریب کاپای کوهن (κ)	سطح توافق (لندیس و کخ)	زمان محاسبه
غربالگری عنوان و چکیده	۸۵۰	۸۱۶	۳٤	۰/۹٦ درصد	٤/۷٦ درصد	۰/۸۳۰	عالی[1]	پیش از اجماع و ورود داور سوم
ارزیابی متن کامل	۱۱٦	۱۰۸	۸	۱/۹۳ درصد	٦/۵۸ درصد	۰/۸۳٤	عالی	پیش از جلسات حل اختلاف
مجموع شواهد تجمیعی	۹٦٦	۹۲٤	٤۲	۷/۹۵ درصد	۲/۷٤ درصد	۰/۸۳۱	عالی	برآورد وزنی پیش از اجماع

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به ماهیت چندگانه و ناهمگونی ساختار روش‌شناختی مقالات منتخب (کیفی: ۵۲/۹ درصد، کمّی: ۲۹/۴ درصد، آمیخته: ۱۷/۷ درصد)، ارزیابی نقادانه شواهد بر پایه ابزار ارزیابی روش‌شناختی مطالعات آمیخته (MMAT، نسخه ۲۰۱۸) انجام پذیرفت. این ابزار از دو پرسش غربالگری مقدماتی (مبتنی بر شفافیت اهداف و توان پاسخ‌گویی داده‌ها به پرسش‌های پژوهش) و پنج سنجه اختصاصی متناسب با نوع طراحی (شامل روش نمونه‌گیری، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، کنترل متغیرهای مخدوش‌کننده، ریسک سوگیری و کفایت استنباط‌های آماری/ مضمونی) تشکیل شده است.

فرآیند ارزیابی به‌صورت مجزا توسط دو ارزیاب مستقل اجرا شد. طبق آستانه تصمیم‌گیری پژوهش، احراز حداقل ۶۰ درصد امتیاز کیفی (کسب پاسخ مثبت به حداقل ۳ معیار از ۵ معیار اختصاصی) شرط لازم برای ورود به مرحله سنتز مضمونی در نظر گرفته شد. در نهایت:

- ۲۳ مطالعه (۶۷/۶ درصد) موفق به کسب امتیاز کیفیت بالا (۸۰ تا ۱۰۰ درصد) گردیدند؛
- ۱۱ مطالعه (۳۲/۴ درصد) امتیاز کیفیت متوسط (۶۰ تا ۷۹ درصد) را احراز نمودند؛
- هیچ مطالعه‌ای با امتیاز زیر ۶۰ درصد به ماتریس نهایی راه نیافت؛ میانگین نمره کیفیت کل مطالعات منتخب ۸۴/۳ درصد محاسبه شد که نشان‌دهنده استحکام روش‌شناختی و اعتبار تجربی شواهد ورودی به فرآیند سنتز است.

با توجه به ناهمگونی روش‌شناختی، نظری و ابزاری مطالعات منتخب و عدم امکان اجرای فراتحلیل کمّی (به‌دلیل نبود اندازه اثر واحد و پراکندگی شاخص‌ها)، شواهد با استفاده از ترکیب «سنتز روایی» و «تحلیل مضمونی» براساس الگوی شش‌مرحله‌ای براون و کلارک[2] (۲۰۰۶) تلفیق شدند؛ بدین‌ترتیب، در سطح ساختاریافته، توصیف کمّی و کیفی شواهد در قالب جداول ماتریسی ذیل سه محور اصلی (عوامل فشار، عوامل

1. Almost Perfect
2. Braun & Clarke

کشش و پیامدها) تنظیم شد و در سطح تفسیری، تحلیل متنی و استخراج مضامین از طریق کدگذاری باز و مستقل توسط دو پژوهشگر در نرم‌افزار MAXQDA 2024 تا دستیابی به اجماع نهایی انجام گرفت تا چارچوب مفهومی حاصل، ضمن حفظ مقایسه‌پذیری، به‌عنوان پشتوانه نظری و مبنای اعتبارسنجی مراحل تجربی و شبیه‌سازی پژوهش حاضر عمل نماید. ازآنجاکه پژوهش حاضر از نوع مرور نظام‌مند و مبتنی بر تحلیل ثانویه داده‌های منتشرشده است، نیازی به اخذ مجوز کمیته اخلاق در پژوهش‌های انسانی نداشت؛ بااین‌وجود، همه اصول اخلاق نشر علمی شامل امانت‌داری در ارجاع به منابع، پرهیز از سوگیری و تحریف یافته‌ها، شفافیت کامل در گزارش مراحل غربالگری و ارزیابی کیفیت، احترام به حقوق مالکیت فکری و عدم تعارض منافع به‌دقت رعایت گردید.

جدول ۳. نمونه فرم استخراج داده‌ها

نویسنده/ سال	کشور/ بستر	رشته ورزشی	طرح پژوهشی	نمونه	عوامل فشار (رانش)	عوامل کشش (جذب)	پیامدها
باقرزاده و شریعتی فیض‌آبادی (۱۳۹۹) (۷)	ایران	رشته‌های مختلف	کیفی + دلفی (دو دور)	ورزشکاران نخبه ایرانی	ضعف‌های اقتصادی، مدیریت غیرشفاف، آسیب‌های اجتماعی و سیاسی	دستمزد و رفاه بالاتر، فرصت‌های شغلی و ورزشی بین‌المللی	فرار مغزها؛ آسیب‌های ورزشی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی (۲۰ مفهوم: ۱۲ رانشی، ۸ کششی)
رضازاده (۱٤۰۲) (۲۸)	ایران (استان فارس)	رشته‌های مختلف	کمّی (رتبه‌بندی عوامل)	ورزشکاران حرفه‌ای	ضعف‌های مدیریتی (رتبه اول)، بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی	بهبود معیشت و امنیت شغلی در مقصد	خروج نخبگان و تضعیف ذخیره استعدادی داخلی
نوروزی سیدحسینی (۱٤۰٤) (۱۳)	ایران	رشته‌های مختلف	کیفی (تحلیل مضمون، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته)	۳۳ ورزشکار ایرانی	فشارهای معیشتی، مسیر شغلی مسدود، نابرابری ساختاری	شبکه‌های تسهیل‌کننده مهاجرت، امکانات تمرینی مقصد	گونه‌شناسی مهاجرت (موقتی، وابستگی- فرهنگی، مسیر شغلی، معیشتی، پناهندگی)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

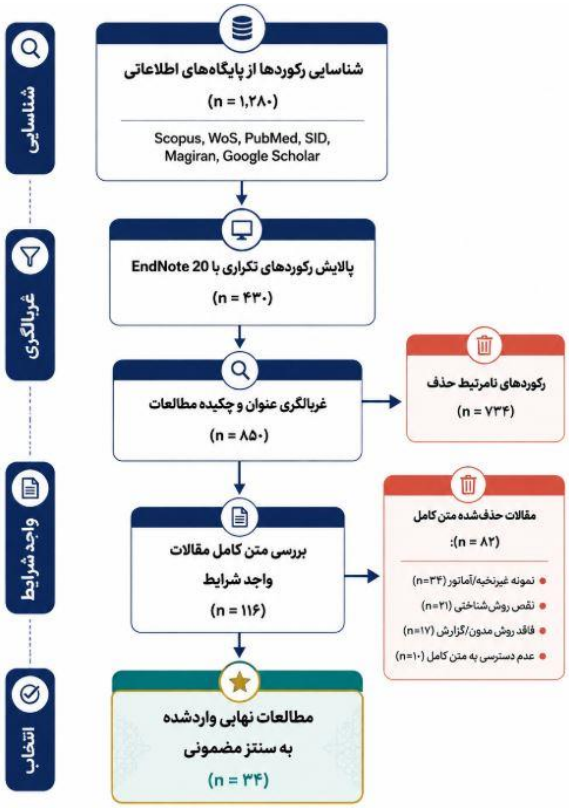
یافته‌ها

فرآیند مرور نظام‌مند حاضر با هدف شناسایی، طبقه‌بندی و تحلیل چندبعدی عوامل مؤثر بر مهاجرت ورزشکاران نخبه و واکاوی پیامدهای فردی و ساختاری آن براساس پروتکل استاندارد PRISMA 2020 به اجرا درآمد. در این بخش، نتایج مراحل غربالگری، ویژگی‌های توصیفی و متدولوژیک مقالات منتخب، نتایج ارزیابی کیفیت شواهد و در نهایت سنتز روایی- مضمونی یافته‌ها ذیل ابعاد سه‌گانه عوامل فشار (رانش مبدأ)، عوامل کشش (جذب مقصد) و پیامدهای پدیده مهاجرت گزارش می‌شود.

۱. نتایج فرآیند جستجو و غربالگری مطالعات (PRISMA Flow)

بر پایه راهبرد جستجوی جامع در پایگاه‌های داده بین‌المللی (Scopus, Web of Science, PubMed, Google Scholar) و پایگاه‌های استنادی ملی (SID, Magiran, Noormags)، در مجموع ۱۲۸۰ سند علمی شناسایی شد. با ورود اطلاعات کتابشناختی به نرم‌افزار اندنوت ۲۰[1]، تعداد ۴۳۰ رکورد تکراری شناسایی و پالایش گردید. در مرحله بعد، عناوین و چکیده ۸۵۰ مطالعه باقی‌مانده توسط دو پژوهشگر مستقل بر پایه معیارهای ورود و خروج غربالگری شد که در نتیجه آن، ۷۳۴ مقاله نامرتبط (شامل مطالعات متمرکز بر گردشگری ورزشی تفریحی، مهاجرت شغلی مربیان مدارس، جابجایی تماشاگران و مقالات صرفاً روزنامه‌نگارانه یا یادداشت‌های فاقد داده تجربی) از فرآیند بررسی خارج شدند.

شکل ۱. فلوچارت مراحل شناسایی، غربالگری و انتخاب مطالعات بر پایه استاندارد PRISMA 2020

مأخذ: یافته‌های پژوهش

متن کامل ۱۱۶ مقاله واجد شرایط مورد ارزیابی دقیق متدولوژیک قرار گرفت. در این مرحله، ۸۲ مقاله به دلایل مشخص زیر کنار گذاشته شدند:

1. EndNote 20

۱) عدم تمرکز بر جمعیت ورزشکاران نخبه، ملی‌پوش یا المپیکی و بررسی صرف ورزشکاران آماتور/ دانشجویی فاقد سطح قهرمانی ($n = ۳۴$)؛
۲) نقص روش‌شناختی و عدم شفافیت در ابزارها و فرآیند تحلیل داده‌ها ($n = ۲۱$)؛
۳) ماهیت صرفاً مروری روایتی فاقد متدولوژی ساختاریافته یا گزارش‌های سیاستی و خبری ($n = ۱۷$)؛
۴) عدم دسترسی به متن کامل اثر با وجود مکاتبه با نویسنده مسئول ($n = ۱۰$).

در نهایت، ۳۴ مقاله پژوهشی اصیل (شامل مطالعات بین‌المللی و ملی منطبق بر استانداردهای ورود) که حدنصاب کیفی را کسب نمودند، وارد فرآیند نهایی استخراج داده و سنتز مضمونی شدند (شکل ۱). ضریب توافق میان‌داوران (کاپای کوهن) در مرحله غربالگری متن کامل برابر با $\kappa = ۰/۸۳$ محاسبه شد که نشان‌دهنده همگرایی و توافق بسیار مطلوب میان پژوهشگران است.

۲. ویژگی‌های توصیفی و جمعیت‌شناختی مطالعات منتخب

جدول ٤. توزیع فراوانی و ویژگی‌های توصیفی- جمعیت‌شناختی مطالعات منتخب

بعد و مؤلفه توصیفی	طبقه‌بندی/ گروه‌ها	مصادیق و توضیحات تکمیلی	تعداد (n)	درصد
بازه زمانی انتشار	۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵	رشد فزاینده ادبیات و تمرکز بر فرار مغزها در ورزش	۲۱	۸/٦۱ درصد
	قبل از ۲۰۲۰	مطالعات کلاسیک و پایه‌ای مهاجرت ورزشی	۱۳	۲/۳۸ درصد
رویکرد روش‌شناختی	کیفی	تحلیل مضمون، پدیدارشناسی، داده‌بنیاد (گراندد تئوری)	۱۸	۹/۵۲ درصد
	کمّی	پیمایشی، مدل‌سازی معادلات ساختاری، رگرسیون پنل	۱۰	٤/۲۹ درصد
	آمیخته	طرح‌های متوالی اکتشافی و مدل‌سازی عامل‌محور (ABM)	٦	۷/۱۷ درصد
تنوع رشته‌های ورزشی	انفرادی و رزمی	تکواندو، جودو، کشتی، وزنه‌برداری، شمشیربازی، دوومیدانی	۱۵	۱/٤٤ درصد
	تیمی و توپی	فوتبال، والیبال، هندبال، فوتسال	۱۱	٤/۳۲ درصد
	فکری و تخصصی	شطرنج، ژیمناستیک، شنا، تیراندازی	۵	۷/۱٤ درصد
	پارالمپیکی/ توان‌یابان	رشته‌های قهرمانی جانبازان و توان‌یابان	۳	۸/۸ درصد
توزیع جغرافیایی (جریان مهاجرت)	کشورهای مبدأ (فرستنده)	خاورمیانه (ایران، ترکیه، عراق)، آمریکای لاتین (برزیل، کوبا)، آفریقا (کنیا، اتیوپی)، اروپای شرقی	–	–
	کشورهای مقصد (پذیرنده)	اروپای غربی (آلمان، انگلستان، فرانسه، بلژیک، هلند)، آمریکای شمالی (ایالات متحده، کانادا)		
مجموع کل	–	مطالعات واجد شرایط نهایی	۳٤	۱۰۰ درصد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۵. مشخصات و شناسنامه منتخب شواهد تجربی و مروری واردشده به فرآیند سنتز

ردیف	نویسنده (سال)	بستر جغرافیایی (مبدأ/ مقصد)	رشته ورزشی	طرح پژوهش و روش	حجم و جامعه نمونه	یافته‌های کلیدی و جهت‌گیری محوری
۱	نوروزی سیدحسینی	ایران ←اروپا/آمریکا	چندرشته‌ای (انفرادی/ تیمی)	کیفی (تحلیل مضمون)	۳۳ ورزشکار نخبه مهاجر	شناسایی شبکه‌های تسهیل‌کننده مهاجرت و گونه‌شناسی ۵گانه

ردیف	نویسنده (سال)	بستر جغرافیایی (مبدأ/ مقصد)	رشته ورزشی	طرح پژوهش و روش	حجم و جامعه نمونه	یافته‌های کلیدی و جهت‌گیری محوری
	(۱٤۰٤)					مسیرهای خروج
۲	رضازاده (۱٤۰۲)	ایران (فارس)	چندرشته‌ای	کمّی (رتبه‌بندی فریدمن)	ورزشکاران حرفه‌ای	اثبات اولویت رتبه عوامل سوءمدیریت ساختاری نسبت به عوامل صرفاً اقتصادی
۳	باقرزاده و شریعتی (۱۳۹۹)	ایران	چندرشته‌ای	کیفی (دلفی دو مرحله‌ای)	متخصصان و نخبگان ورزشی	استخراج ۲۰ مفهوم رانش-کشش و پنج گستره آسیب ساختاری به ورزش مبدأ
٤	حسینی و همکاران (۱۳۹۹)	ایران	تیم‌های ملی	کمّی (معادلات ساختاری)	نخبگان ملی‌پوش	مدل‌سازی اثرات میانجی انزوای اجتماعی و ناامنی شغلی بر قصد مهاجرت
٥	سوزا و همکاران (۲۰۲٥)	برزیل ←اروپا	فوتسال مردان	کیفی (جامعه‌شناختی)	لژیونرهای حرفه‌ای	بازتولید نابرابری نظام‌مند در نظام ورزشی جهانی و استثمار نیروی کار نخبه
٦	روجو و استرارپراو (۲۰۲٥)	شرق آفریقا ←برزیل	دوومیدانی جاده‌ای	آمیخته	دوندگان بین‌المللی	اثر تسهیل روادید و جوایز نقدی دلاری به‌عنوان محرک‌های کوتاه‌مدت مهاجرت
۷	سیمن و همکاران (۲۰۲٤)	خاورمیانه ←ترکیه	چندرشته‌ای	کیفی (تحلیل محتوا)	ورزشکاران پناهنده/ مهاجر	دسته‌بندی سه‌گانه مهاجران (مزدور، جاه‌طلب، اخراجی) و چالش‌های زبان و ادغام
۸	جارجابکا و همکاران (۲۰۲٤)	بین‌المللی	ورزش‌های حرفه‌ای	کمّی (رگرسیون پنل)	ترانسفرهای بین‌المللی	همبستگی معکوس فاصله فرهنگی مقصد با پایداری حضور ورزشکار
۹	مگی و ساگدن (۲۰۰۲)	جهان ←انگلستان	فوتبال	کیفی (مصاحبه عمقی)	۲۲ بازیکن بین‌المللی	الگوی مفهومی گونه‌شناسی ٦گانه مهاجرت و تجربه بیگانگی هویتی در مقصد
۱۰	داده‌های پژوهش مادر (۲۰۲٥)	ایران ←۱۱ کشور توسعه‌یافته	رزمی، توپی، پایه، فکری	آمیخته (کیفی+کمّی+ ABM)	۲٦ مصاحبه، ۲۹۳ پرسشنامه	اثر هم‌افزای فقر زیرساختی و رابطه‌گرایی بر قصد ترک وطن؛ شبیه‌سازی کاهش خروج

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۳. نتایج ارزیابی کیفیت روش‌شناختی مطالعات

ارزیابی نقادانه کیفیت متدولوژیک مقالات با استفاده از ابزار استاندارد MMAT (نسخه ۲۰۱۸) در پنج بعد تخصصی متناسب با نوع مطالعه (شامل شفافیت پرسش‌ها، کفایت روش نمونه‌گیری، تناسب ابزار اندازه‌گیری، کنترل مخدوش‌کننده‌ها و روایی استنتاج‌ها) انجام شد.

براساس نتایج ارزیابی:

- سطح کیفیت بالا (امتیاز ۸۰ درصد تا ۱۰۰ درصد): ۲۳ مطالعه (۶/۶۷ درصد) با شفافیت کامل در داده‌ها، پایایی بالای ابزارها و ارائه جزئیات روش‌شناختی.
- سطح کیفیت متوسط (امتیاز ۶۰ درصد تا ۷۹ درصد): ۱۱ مطالعه (۴/۳۲ درصد) که باوجود ابهامات جزئی در نرخ پاسخ‌دهی یا حجم نمونه کیفی، پایایی و اعتبار کافی برای سنتز مفهومی را دارا بودند.
- هیچ مطالعه‌ای با امتیاز زیر ۶۰ درصد وارد ماتریس نهایی سنتز نگردید. میانگین نمره کیفیت کل مطالعات ۳/۸۴ درصد محاسبه شد که نشان‌دهنده استحکام و قابلیت اتکای بالای شواهد تجربی گردآوری‌شده است.

٤. سنتز مضمونی عوامل مؤثر بر مهاجرت نخبگان ورزشی (فشار مبدأ و کشش مقصد)

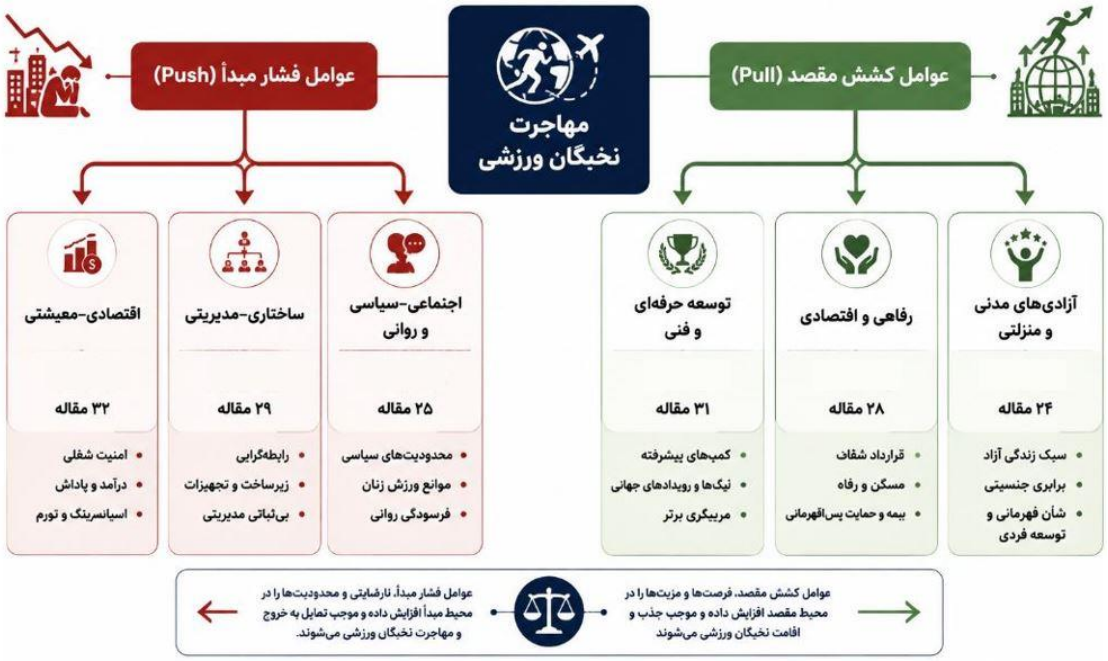
تحلیل مضمونی متون استخراج‌شده به شناسایی ۲ تم اصلی، ۶ تم فرعی و ۲۴ کد مضمونی اولیه درخصوص پیشایندهای مهاجرت منجر شد. جدول ۲ چارچوب مفهومی سنتز این عوامل را به همراه سهم نسبی تکرار در مقالات نشان می‌دهد.

جدول ٦. چارچوب تحلیلی عوامل دوجانبه مؤثر بر مهاجرت

تم اصلی	تم‌های فرعی	مفاهیم و کدهای مستخرج	فراوانی مقالات	درصد هم‌پوشانی
عوامل فشار مبدأ	اقتصادی–معیشتی	– فقدان امنیت شغلی و پوشش بیمه‌ای/ بازنشستگی پایدار – درآمد ناچیز، جوایز ناکافی و عدم پرداخت پاداش مدال‌آوری – ضعف اسپانسرینگ، تورم و ناتوانی در تأمین هزینه‌های تمرین/ تجهیزات	۳۲	۱/۹٤ درصد
	ساختاری–مدیریتی	– رابطه‌گرایی، خویشاوندسالاری و ناعدالتی در انتصاب تیم‌های ملی – فقر زیرساخت‌های تمرینی، کمبود تجهیزات مدرن و تکنولوژی روز – بی‌ثباتی در مدیریت فدراسیون‌ها و فقدان برنامه‌ریزی راهبردی	۲۹	۳/۸۵ درصد
	اجتماعی–سیاسی و روانی	– محدودیت‌های ایدئولوژیک، سیاسی‌سازی ورزش و سلب آزادی فردی – موانع ساختاری فراروی ورزش زنان (پوشش، اعزام، محدودیت مسابقات – احساس فرسودگی، انزوای حرفه‌ای و عدم امنیت روانی	۲۵	۵/۷۳ درصد
عوامل کشش مقصد	توسعه حرفه‌ای و فنی	– دسترسی به کمپ‌های پیشرفته، علوم ورزشی نوین و متدولوژی برتر تمرین – امکان حضور بدون مانع در لیگ‌های معتبر جهانی و رویدادهای المپیکی – مربیگری در بالاترین سطح و رقابت با نخبگان طراز اول جهان	۳۱	۲/۹۱ درصد
	رفاهی و اقتصادی	– قراردادهای مالی شفاف، پاداش‌های ارزی و بورسیه‌های ورزشی – تأمین مسکن، استانداردهای زندگی بالاتر و رفاه خانوادگی – تضمین بیمه درمانی کامل و حمایت‌های پسادوران قهرمانی	۲۸	٤/۸۲ درصد
	آزادی‌های مدنی و منزلتی	– سبک زندگی آزاد، برابری جنسیتی و رهایی از فشارهای فراورزشی – پاسداشت شأن قهرمانی، هویت مستقل و بسترهای توسعه فردی/ تحصیلی	۲٤	٦/۷۰ درصد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۲. شماتیک چارچوب تحلیلی عوامل دوجانبه مؤثر بر مهاجرت

مأخذ: یافته‌های پژوهش

الف) تحلیل تحلیلی عوامل فشار داخلی: تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که مهاجرت نخبگان ورزشی واکنشی زنجیره‌ای به یک بستر بحرانی چندبعدی است. در رأس این زنجیره، عوامل اقتصادی قرار دارند؛ ورزشکار حرفه‌ای در مبدأ با تناقض بنیادینی میان تعهد تمام‌وقت به تمرینات فرساینده و ناتوانی در تأمین حداقل‌های معیشتی مواجه است. نبود قراردادهای حرفه‌ای تضمین‌شده، ارزش پایین جوایز ریالی در مواجهه با تورم و فقدان طرح‌های بازنشستگی، بقای زیستی ورزشکار را تهدید می‌کند. بااین‌وجود، متون تحلیل‌شده نشان می‌دهند که عامل اقتصادی به‌تنهایی شرط کافی برای خروج نیست بلکه هم‌افزایی آن با عوامل ساختاری و مدیریتی تصمیم به مهاجرت را قطعی می‌سازد. پدیده‌هایی نظیر ناعدالتی توزیعی در انتخاب نفرات اعزامی به مسابقات بین‌المللی، سلیقه‌گرایی و خویشاوندسالاری در فدراسیون‌ها، احساس «استثمارشدگی» و «عدم شایسته‌سالاری» را در قهرمانان تشدید می‌کند. از سوی دیگر، در حوزه عوامل اجتماعی-سیاسی، مداخله سیاست در ورزش و محدودیت‌های ویژه برای ورزشکاران زن (ازجمله محدودیت در مسابقات و اعزام‌ها) بستری از سرخوردگی را می‌آفریند که خروج را از یک انتخاب حرفه‌ای به یک «گریز ساختاری» تبدیل می‌کند.

ب) تحلیل تحلیلی عوامل کشش مقاصد خارجی: بر خلاف کشورهای مبدأ، مقاصد توسعه‌یافته با ارائه بسته‌های انگیزشی جامع که فراتر از منافع مادی صرف است، نخبگان را جذب می‌کنند. فرصت‌های حرفه‌ای – شامل بهره‌گیری از تجهیزات پایش فیزیولوژیک و بیومکانیک پیشرفته، تکنولوژی‌های ریکاوری و حضور در لیگ‌های معتبر– ورزشکار را به سقف بالقوه توان فنی خود می‌رساند. علاوه‌براین، ثبات اقتصادی از طریق قراردادهای قانونی و ارزش بالای ارز مقصد، دغدغه امنیت آتیه را برطرف می‌سازد. در نهایت، متغیر کرامت

انسانی و آزادی‌های فردی، ورزشکار را از حواشی فرساینده رها ساخته و تمرکز روانی وی را صرفاً بر ارتقای رکوردهای قهرمانی متمرکز می‌کند.

۵. سنتز پیامدها و هزینه‌های مهاجرت برای ورزشکار نخبه

مهاجرت نخبگان ورزشی پدیده‌ای دارای ماهیت پارادوکسیکال (دوسویه) است که به‌طور هم‌زمان منافع قابل‌توجه و چالش‌های انطباقی عمیقی را برای ورزشکار رقم می‌زند (جدول ۷).

جدول ۷. ماتریس دوگانه پیامدهای فردی مهاجرت برای ورزشکاران نخبه

محور پیامد	مقولات استخراج‌شده	شواهد و تحلیل متنی
پیامدهای مثبت و فرصت‌ها	– ارتقای رکوردهای فنی و مهارت‌ها – دسترسی به مدال‌های جهانی/ المپیک – استقلال مالی پایدار و سرمایه‌گذاری – جایگاه اجتماعی بین‌المللی	– ورزشکار با ورود به سیستم تمرینی پیشرفته موفق به کسب مدال برای کشور میزبان یا تیم پناهندگان IOC می‌شود – دریافت دستمزدهای ارزی موجب رفع دغدغه‌های معیشتی و تثبیت استقلال اقتصادی پایدار می‌گردد. – امکان ادامه تحصیل در دانشگاه‌های معتبر خارجی و دستیابی به کرسی‌های بین‌المللی مربیگری فراهم می‌شود.
چالش‌ها، موانع و هزینه‌ها	– دوره قرنطینه و تعلیق ورزشی – گسست هویتی، بحران زبان و تنهایی – برچسب‌های سیاسی و از دست دادن پایگاه مبدأ – ریسک آسیب‌دیدگی در غیاب حمایت‌های اولیه	– مقررات فدراسیون‌های جهانی و IOC مستلزم گذراندن دوره تعلیق یک تا سه ساله برای تغییر تابعیت است که موجب ازدست‌رفتن دوران اوج بدنی می‌شود. – انزوای فرهنگی، شوک زبانی و غربت منجر به فرسودگی عاطفی و احساس دوسویگی هویتی (نه خودی در مقصد، نه پذیرفته در مبدأ) می‌گردد – برچسب‌خوردن‌های سیاسی از سوی رسانه‌های مبدأ، پیوندهای خانوادگی و اجتماعی قهرمان را مخدوش می‌کند.

٦. سنتز پیامدها برای کشور مبدأ (فرار مغزها در ورزش)

سنتز شواهد نشان می‌دهد که خروج قهرمانان پیامدهای مخرب ساختاری، ورزشی و ژئوپلیتیکی جبران‌ناپذیری بر کشور مبدأ تحمیل می‌کند:

۱) تخلیه سرمایه انسانی و ژنتیک قهرمانی: خروج استعدادهای طراز اول به معنای حذف الگوهای الهام‌بخش ورزشی در جامعه است که مستقیماً به افت انگیزش نوجوانان و جوانان در پیگیری ورزش قهرمانی و تضعیف سرمایه اجتماعی ورزش می‌انجامد.

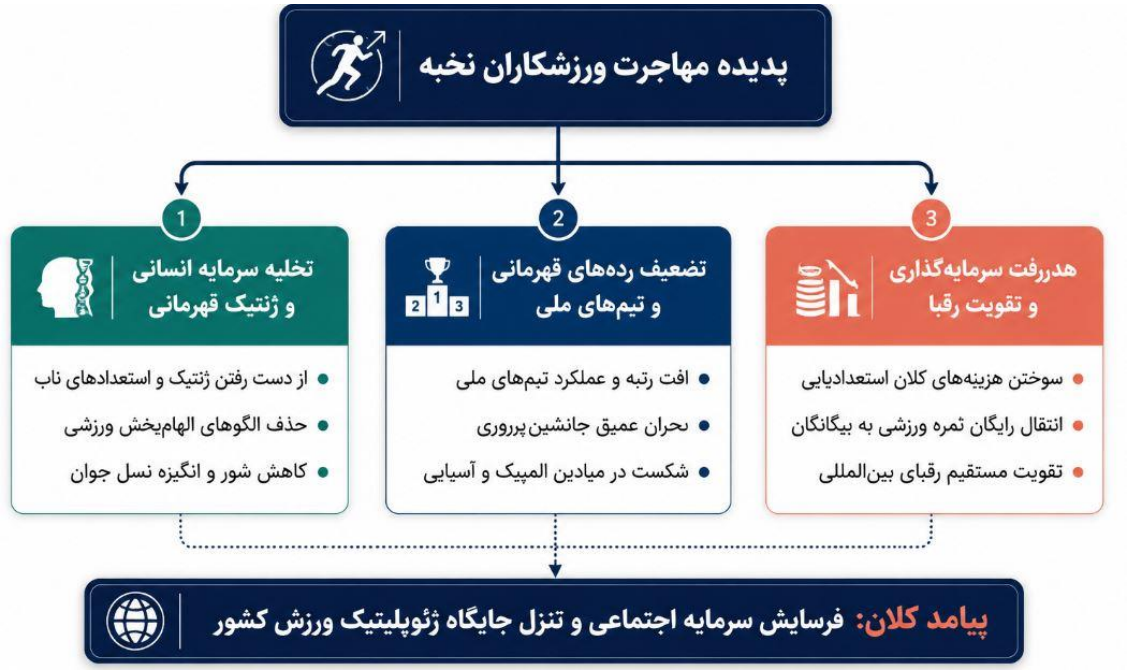
۲) تضعیف توان فنی تیم‌های ملی و بحران جایگزینی: شکاف عمیق ایجادشده ناشی از فقدان ستاره‌های باتجربه، رتبه‌بندی بین‌المللی تیم‌های ملی در میادین المپیک و آسیایی را تنزل داده و فدراسیون‌ها را با بحران جانشین‌پروری مواجه می‌سازد.

۳) هدررفت منابع مالی و سرمایه‌گذاری‌های ملی: پرورش یک ورزشکار از رده پایه تا سکوی جهانی مستلزم تخصیص صدها هزار دلار از منابع عمومی و سال‌ها تمرین است؛ مهاجرت نخبه به منزله انتقال

رایگان این ارزش افزوده عظیم و بهره‌برداری ورزشی-تبلیغاتی کشور مقصد بدون پرداخت هزینه‌های تکوین و رشد آن است.

۴) تغییر موازنه قدرت ورزشی به نفع رقبای منطقه‌ای: در رشته‌هایی نظیر تکواندو، کشتی و جودو، حضور ورزشکاران مهاجر در قالب تیم‌های ملی رقیب یا تیم پناهندگان، مستقیماً سد راه مدال‌آوری تیم‌های ملی کشور مبدأ در آوردگاه‌های جهانی شده و موازنه مدال‌آوری را دگرگون ساخته است.

شکل ۳. مدل زنجیره پیامدهای منفی فرار نخبگان بر ساختار ورزش کشور مبدأ

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۷. الگوی مفهومی تبیینی مهاجرت نخبگان ورزشی

در راستای تحقق هدف بنیادین پژوهش مبنی بر گذر از سطح «توصیف و طبقه‌بندی متغیرها» به سطح «تبیین مکانیستی پدیده»، سنتز دیالکتیکی داده‌های ۳۴ مطالعه منتخب به تدوین «الگوی مفهومی تبیینی چندسطحی مهاجرت نخبگان ورزشی» منتهی گردید (شکل ۴). این الگو صرفاً یک ماتریس ایستای رانش-کشش نیست بلکه ساختار پویای تعاملی میان سطوح تحلیل، مکانیزم‌های گذار و چرخه‌های بازخورد علّی را تبیین می‌نماید.

چارچوب مفهومی حاضر بر پایه سه لایه تحلیلی و سه سازوکار واسطه‌ای بنا شده است:

۱) پیشایندهای سطوح سه‌گانه

- **سطح کلان:** شکاف‌های ژئوپلیتیکی، بحران‌های کلان اقتصادی و مداخله ساختار قدرت سیاسی در نهاد ورزش.

- **سطح میانی:** کژکارکردی سازمانی در فدراسیون‌ها، روابط‌گرایی و فرسودگی زیرساخت‌های تخصصی ورزشی در مبدأ در تضاد با سیستم‌های شایسته‌سالار و حامی مقصد.
- **سطح خرد:** ارزیابی ذهنی ورزشکار از استهلاک فیزیولوژیک، سقف سن بازدهی قهرمانی و محاسبه فایده- هزینه تداوم حضور در وطن.

۲) متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر

- متغیر میانجی «ادراک محرومیت نسبی و انسداد حرفه‌ای»: پیونددهنده عوامل کلان/ میانی با قصد خروج. زمانی که ورزشکار نخبه درمی‌یابد شکاف میان تلاش خود و پاداش دریافتی غیرقابل‌ترمیم است، کاتالیزور تصمیم‌گیری فعال می‌شود.
- متغیر تعدیل‌گر «سرمایه بین‌المللی و شبکه‌های تسهیل‌کننده»: متغیرهایی نظیر رنکینگ جهانی ورزشکار، داشتن حامی بین‌المللی، سنجه‌های قابلیت فروش بین‌المللی و تسهیلات ویزا، شدت و سرعت تبدیل «قصد مهاجرت» به «اقدام به مهاجرت» را تعدیل می‌کنند.

۳) پویایی زمانی و چرخه بازخورد تقویتی

- بخش محوری الگوی تبیینی، تشریح «اثر بازخوردی پیامدها بر پیشایندها» است. همان‌گونه که در جدول ۸ و شکل ۴ مشاهده می‌شود، مهاجرت یک ورزشکار نخبه منجر به «تخلیه استعداد» و «افت توان رقابتی کشور مبدأ» می‌گردد. این امر به کاهش بودجه‌های تخصیصی، تشدید سوءمدیریت و گسترش بحران زیرساختی در فدراسیون دامن می‌زند. در نتیجه، این دور باطل به‌عنوان یک عامل فشار فزاینده جدید عمل کرده و قصد مهاجرت موج بعدی ورزشکاران جوان را تسریع می‌بخشد.

جدول ۸. ماتریس تبیینی روابط علّی، نقش‌های ساختاری و مکانیزم‌های پیونددهنده در الگو

سازه/ مؤلفه	سطح تحلیلی	نقش ساختاری در مدل	متغیرهای همبسته/ پیامدی	مکانیزم تبیینی حاکم بر پیوند
فقر ساختاری و روابط‌گرایی	میانی	متغیر مستقل پیشایند (عامل رانش)	ادراک محرومیت نسبی	تضعیف انگیزه درونی از طریق نقض عدالت توزیعی و رویه‌ای در فدراسیون‌ها
شکاف درآمد و ارز	کلان	متغیر مستقل پیشایند (رانش/ کشش)	امنیت زیستی و آتیه حرفه‌ای	نظریه انتخاب عقلانی؛ بیشینه‌سازی منفعت کوتاه‌مدت پیش از پایان عمر قهرمانی
ادراک انسداد حرفه‌ای	خرد	متغیر میانجی اصلی	قصد قطعی مهاجرت	تبدیل فشارهای ساختاری بیرونی به ارزیابی شناختیِ یأس‌آور و شکل‌گیری تمایل به گریز
سطح رقابتی و دسترسی به ایجنت‌ها	خرد/ میانی	متغیر تعدیل‌گر	اقدام به خروج	تسهیل گذار فیزیکی؛ سرمایه بین‌المللی ورزشکار مانع اداری و ریسک انتقال را کاهش می‌دهد.
تخلیه ژنتیک قهرمانی مبدأ	کلان/ نهادی	پیامد سیستمی	تشدید کژکارکردی مبدأ (بازخورد)	چرخه بازخورد علّی منفی فرسایش سرمایه انسانی موجب انسداد مجدد و رانش موج بعدی نخبگان می‌گردد.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ٤. الگوی مفهومی تبیینی مهاجرت نخبگان ورزشی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

پدیده مهاجرت ورزشکاران نخبه و فرار سرمایه‌های انسانی در اکوسیستم ورزش قهرمانی، یک رخداد تک‌عاملی، صرفاً فردی یا تصادفی نیست بلکه بازتابی از تعاملات پیچیده ژئوپلیتیکی، تضادهای ساختاری درون‌کشوری و نابرابری‌های نهادینه‌شده در سطح بین‌المللی است (۳۴ و ۳۵). یافته‌های سنتز نظام‌مند حاضر بر روی ۳۴ مطالعه نشان داد که خروج ورزشکاران در بالاترین سطوح عملکردی (المپیکی و جهانی) از طریق یک دینامیک دوگانه «فشار-کشش[1]» و در بستر عدم تعادل سیستمیک مبدأ و مقصد جهت‌دهی می‌شود.

1. Push-Pull Dynamic

نتایج این مرور نظام‌مند به‌روشنی با مفروضات «نظریه سیستم‌های جهانی[1]» والرشتاین[2] (۲۰۲۰) هم‌پوشانی دارد (۳۶). در چارچوب اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ورزش مدرن جهانی‌شده دارای ساختاری سه‌لایه شامل «کشورهای مرکز[3]»، «نیمه‌پیرامون[4]» و «پیرامون[5]» است. داده‌های این پژوهش آشکار ساخت که جریان غالب مهاجرت ورزشی نخبگان، مسیری قطعی و یک‌سویه از جوامع درحال‌توسعه و پیرامونی (خاورمیانه، آفریقا، آمریکای لاتین و اروپای شرقی) به سمت کشورهای مرکز (اروپای غربی و آمریکای شمالی) دارد (۳۷ و ۳۸).

کشورهای مرکز با اتکا به هژمونی اقتصادی، انباشت سرمایه و زیرساخت‌های فناوری ورزشی پیشرفته، سازوکارهای نیرومند «کشش[6]» را فعال می‌سازند؛ سازوکارهایی که از طریق فراهم‌آوری بستری حرفه‌ای و جامع، زمینه جذب نخبگان ورزشی را مهیا می‌کند. این مهم به‌واسطه تسهیل دسترسی نامحدود به تکنولوژی‌های نوین ریکاوری، تجهیزات تمرینی بیومکانیکی مدرن و بهره‌گیری از دانش مربیگری تراز اول جهان محقق می‌گردد. هم‌زمان، این نظام‌ها با تثبیت پایداری مالی و پرداخت دستمزدهای استاندارد در چارچوب ساختارهای شفاف حامی مالی (اسپانسری) و پوشش‌های بیمه حرفه‌ای، امنیت معیشتی ورزشکاران را تضمین می‌کنند و با برطرف‌سازی موانعی نظیر چالش‌های تحریمی یا مشکلات مربوط به اخذ روادید، امکان حضور مستمر، آزادانه و بی‌دغدغه نخبگان را در معتبرترین رویدادهای بین‌المللی فراهم می‌آورند (۳۹ و ۴۰).

در نقطه مقابل، اکوسیستم ورزش در کشورهای پیرامون و درحال‌توسعه با «نیروهای فشار[7]» بحرانی مواجه است. تحلیل مطالعات منتخب نشان می‌دهد که فقدان امنیت اقتصادی و معیشتی، نوسانات شدید ارزی، وابستگی مطلق به بودجه‌های قطره‌چکانی دولتی و عدم تکریم بازنشستگی، بسترساز فرسایش انگیزش نخبگان می‌شود (۴۱). فراتر از مباحث مالی، آنچه از سنتز داده‌ها به‌عنوان مهم‌ترین محرک فشار درون‌سازمانی استخراج شد، «سوءمدیریت ساختاری» و «نابرابری نهادینه‌شده» است. انتصابات رابطه‌محور به‌جای شایسته‌سالاری در کادر فنی فدراسیون‌ها، اعمال سلیقه‌های غیرورزشی در انتخاب ترکیب تیم‌های ملی، رفتارهای مستبدانه مدیران و نبود فرآیندهای شفاف دادخواهی، انباشت احساس سرخوردگی[8] را رقم می‌زند که آستانه تصمیم‌گیری برای مهاجرت را به‌شدت کاهش می‌دهد (۴۲).

تحلیل تقاطعی[9] در مطالعات منتخب نشان می‌دهد که ورزشکاران زن نخبه با لایه‌های متعددی از نیروهای رانش روبه‌رو هستند. در بسیاری از کشورهای درحال‌توسعه، ورزش زنان با شکاف‌های ساختاری بودجه، تخصیص نامتوازن سانس‌ها و سالن‌های تمرینی غیراستاندارد، پوشش ضعیف رسانه‌ای و فقدان لیگ‌های حرفه‌ای پویا دست‌به‌گریبان است (۴۳). علاوه‌براین، سخت‌گیری‌ها پیرامون کدهای پوشش بین‌المللی، محدودیت‌های

1. World-Systems Theory
2. Wallerstein
3. Core
4. Semi-Periphery
5. Periphery
6. Pull Factors
7. Push Factors
8. Frustration
9. Intersectional Analysis

عرفی- فرهنگی و کنترل‌های بوروکراتیک سخت‌گیرانه، موجب می‌شود تا نخبگان زن، سقف پرواز قهرمانی خود را در زادگاهشان بسیار محدود و شکننده ببینند. ازاین‌رو، مهاجرت برای ورزشکاران زن نه‌تنها تلاشی برای بهبود مادی بلکه یک «راهبرد بقا» جهت رهایی از بن‌بست‌های توسعه حرفه‌ای، تثبیت عاملیت فردی[1] و رقابت در بالاترین استانداردهای جهانی تلقی می‌شود (۴۴ و ۴۵).

برخلاف روایت‌های رسانه‌ای ساده‌انگارانه که مهاجرت را یک موفقیت مطلق ترسیم می‌کنند، شواهد مستخرج از پژوهش‌ها حاکی از آن است که قهرمانان با یک مدل دادوستد «هزینه-فایده[2]» چندبعدی روبه‌رو می‌شوند و پس از اتخاذ تصمیم، درگیر اصطکاک‌های سهمگین زیست پسامهاجرت می‌گردند (۴۶). در بعد حقوقی- ورزشی، قوانین سخت‌گیرانه فدراسیون‌های بین‌المللی و کمیته بین‌المللی المپیک پیرامون تغییر تابعیت، ورزشکار را مشمول دوره‌های طولانی «قرنطینه ورزشی» (یک تا سه سال محرومیت از رویدادهای رسمی تحت پرچم جدید) می‌کند؛ دورانی فرسایشی که دقیقاً هم‌زمان با اوج پنجره زیستی و آمادگی بدنی قهرمان رخ داده و می‌تواند به افول برگشت‌ناپذیر عملکردی او بینجامد (۴۷). افزون بر این، در ساحت فردی و روانی نیز قطع پیوندهای خانوادگی، ازدست‌رفتن پایگاه اجتماعی و سرمایه نمادین در وطن، شوک زبانی- فرهنگی و دشواری‌های انطباق با جامعه مقصد، سطوح عمیقی از اضطراب، تنهایی و ازخودبیگانگی را بر ورزشکار تحمیل می‌کند؛ چالش‌هایی بنیادین که مسابقه دادن تحت عنوان «تیم پناهندگان» یا پرچم کشوری بیگانه را به تجربه‌ای عاطفاً متناقض و درناک بدل می‌سازد (۴۸ و ۴۹).

از منظر اقتصاد توسعه و مدیریت استعدادها، مهاجرت ورزشکاران نخبه معادل مستقیم «فرار سرمایه انسانی و فرار استعداد ژنتیکی/ اکتسابی» تلقی می‌شود (۳۲ و ۵۰)؛ فرآیندی که طی آن، خروج نابهنگام قهرمانانی که پرورش آن‌ها مستلزم حداقل ۱۰ تا ۱۵ سال سرمایه‌گذاری متوالی، هزینه‌های کلان استعدادیابی، اردوهای شبانه‌روزی و تخصیص منابع عمومی کشور مبدأ بوده است، تبعات ساختاری سنگینی را به همراه دارد. این پدیده از یک‌سو با قطع ارتباط نسل پایه با الگوهای مجسم موفقیت در سالن‌های تمرین ملی به تخلیه زنجیره الگوبرداری و افول انگیزه جوانان می‌انجامد و از سوی دیگر، موجب کاهش محسوس سبد مدال‌آوری، ازدست‌رفتن سکوهای جهانی و تنزل رنکینگ بین‌المللی کشور می‌گردد؛ امری که در نهایت به شکست دیپلماسی عمومی، تضعیف کارکرد بنیادین ورزش به‌عنوان ابزار قدرت نرم ملی (۵۱) و خلق تصویری منفی در عرصه بین‌المللی از کارآمدی و توان حکمرانی ورزش کشور مبدأ ختم می‌شود (۵۲).

یافته‌ها نشان داد که الگوهای مهاجرت ورزشی اگرچه از ریشه‌های بنیادین مشابهی متأثر هستند اما برحسب بسترهای ژئوپلیتیکی تفاوت‌های ماهوی آشکاری را بازمی‌نمایانند؛ به‌طوری‌که در مدل آمریکای لاتین، محرک اصلی در ورزش‌های گروهی نظیر فوتبال، پدیده «کالایی‌شدن» و انتقال ساختاریافته تجاری استعدادها به باشگاه‌های ثروتمند اروپایی است (۳۵)، درحالی‌که در میان ورزشکاران رشته‌های انفرادی و به‌ویژه کشور کوبا، انگیزه غالب بر رهایی از محدودیت‌های بوروکراتیک و تنگناهای اقتصادی تمرکز دارد (۴۰). از سوی دیگر، در

1. Agency
2. Cost-Benefit Trade-off

الگوی حاکم بر کشورهای آفریقایی نظیر کنیا و اتیوپی، پدیده مهاجرت غالباً در قالب «تغییر تابعیت مالی» به کشورهای حاشیه خلیج فارس یا جذب در ساختار دانشگاهی آمریکا جهت برون‌رفت از تله فقر معیشتی صورت می‌پذیرد (۱۵)؛ اما در نقطه مقابل، در مدل خاورمیانه و جوامع درحال‌توسعه بسته، مهاجرت نخبگان ورزشی محصول تلاقی هم‌زمان بحران‌های اقتصادی، تنش‌های ایدئولوژیک، سوءمدیریت فدراسیون‌ها و محدودیت‌های اجتماعی است؛ امری که ماهیت این پدیده را از یک «جابه‌جایی تجاری-شغلیِ» متعارف به یک «پناهندگی ورزشی و گسست کامل ملی» تبدیل می‌کند (۴۲).

سنتز انتقادی شواهد این مرور نظام‌مند اثبات می‌کند که مهاجرت ورزشکاران نخبه، انتخابی صرفاً فردی، هوس‌بازانه یا خودانگیخته نیست بلکه پاسخی کاملاً عقلانی و رفتاری ساختاریافته به ناکارآمدی‌های سیستمیک، بی‌ثباتی معیشتی و نابرابری‌های عمیق درون‌سازمانی در نظام ورزش کشورهای مبدأ به‌شمار می‌رود. در واقع، ورزشکاری که چشم‌انداز آینده زیستی، رفاه پایدار و عدالت فرآیندی خود را در زادگاه خویش مسدود می‌بیند، در مواجهه با جذابیت‌های نهادی و استانداردهای حرفه‌ای کشورهای مرکز، در نقطه‌ای بحرانی بر مبنای نظریه هیرشمن دست به انتخاب «خروج» به‌جای «وفاداری» می‌زند (۱۷)؛ ازاین‌رو، تا زمانی که شکاف بین‌المللی تجهیزاتی- مالی و به‌ویژه نقایص ساختاری حکمرانی ورزش، سوءمدیریت و تبعیض در سیاست‌گذاری‌های ملی مرتفع نگردد، اتخاذ رویکردهای سلبی، برخوردهای امنیتی یا برچسب‌زنی‌های اخلاقی نه‌تنها مانع خروج نخبگان نخواهد شد بلکه روند گسست و فرار سرمایه‌های نمادین و انسانی ورزش کشور را تشدید و تسریع خواهد کرد.

به‌منظور مهار روند خروج نخبگان ورزشی و تبدیل «فرار ورزشکاران» به «گردش استعدادها»، سیاست‌گذاران و کمیته‌های المپیک باید مجموعه‌ای هماهنگ از اصلاحات را در چهار سطح دنبال کنند:

- **نخست**، در سطح اقتصادی- معیشتی، با ایجاد صندوق حمایت پایدار، پرداخت مستمری و حقوق متناسب با تورم، پوشش بیمه حوادث، درمانی و بازنشستگی و ارائه مشوق‌های مالیاتی به حامیان خصوصی، تا دغدغه‌های مالی مانع تمرکز ورزشکاران بر تمرین و رقابت نشود؛
- **دوم**، در سطح ساختاری- مدیریتی، با استقرار شایسته‌سالاری و شفافیت در انتصاب مربیان و مدیران، تدوین ضوابط ثابت و عادلانه برای انتخاب تیم‌های ملی و نوسازی تجهیزات و پایگاه‌های قهرمانی؛
- **سوم**، در سطح دیپلماسی و ورزش حرفه‌ای، از طریق تسهیل اعزام رسمی ورزشکاران و مربیان به لیگ‌های معتبر خارجی، حمایت حقوقی از قراردادهای بین‌المللی و حفظ ارتباط فعال با لژیونرها و نخبگان مقیم خارج، به‌منظور تحقق گردش دانش، تجربه و درآمد؛
- و **چهارم**، در سطح حمایت‌های روانی- اجتماعی، با اجرای الگوی مسیر شغلی دوگانه، فراهم‌کردن فرصت‌های تحصیلی و شغلی پس از دوران قهرمانی، ایجاد مراکز سلامت روان و تاب‌آوری و به‌رسمیت‌شناختن منزلت اجتماعی و حق اظهارنظر ورزشکاران.

در تفسیر و تعمیم دستاوردهای این مرور نظام‌مند، در نظر گرفتن چند محدودیت حائز اهمیت است؛

- نخست، وجود «سوگیری انتشار زبانی» به‌واسطه تمرکز بر پایگاه‌های استنادی بین‌المللی عمدتاً انگلیسی‌زبان که موجب بازماندن برخی شواهد بومی، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های سیاستی به زبان‌های غیرانگلیسی (ازجمله فرانسوی، پرتغالی، روسی) از فرآیند سنتز شد؛
- دوم، «ناهمگونی در تعاریف عملیاتی» مفهوم ورزشکار نخبه در متون مختلف «که بازه‌ای متغیر از بازیکنان لیگ‌های حرفه‌ای داخلی تا مدال‌آوران تراز اول المپیک را دربر می‌گرفت» که امکان مقایسه‌پذیری دقیق برخی مؤلفه‌ها را با دشواری روبه‌رو ساخت؛
- و در نهایت، «محدودیت در دسترسی به داده‌های دست‌اول و میدانی» از جامعه ورزشکاران پناهنده به دلایل امنیتی، حقوقی و انزوای زیستی آنان، که بخش عمده‌ای از ادبیات این حوزه را به تحلیل‌های اسنادی و ثانویه محدود کرده و مانع از واکاوی‌های پدیدارشناختی عمیق‌تر از زیست‌جهان مستقیم این نخبگان گردیده است.

با توجه به محدودیت‌های موجود، پژوهش‌های آینده باید با بهره‌گیری از رویکردهای میان‌رشته‌ای و روش‌های ترکیبی، ابعاد پویاتر مهاجرت نخبگان ورزشی را بررسی کنند. در این زمینه، استفاده از شبیه‌سازی مبتنی بر عامل و نرم‌افزارهایی می‌تواند به مدل‌سازی رفتارهای مهاجرتی و پیش‌بینی نقطه بحرانی خروج گسترده ورزشکاران براساس سناریوهای اقتصادی و مدیریتی کمک کند. همچنین، انجام مطالعات کیفی و طولی با رویکرد پدیدارشناختی درباره تجربه زیسته ورزشکاران حاضر در تیم پناهندگان المپیک یا افرادی که با تغییر تابعیت اجباری به رقابت پرداخته‌اند، برای شناخت بحران هویت پس از مهاجرت ضروری است. از سوی دیگر، نقش شبکه‌های اجتماعی و اکوسیستم‌های دیجیتال، به‌ویژه اینستاگرام و یوتیوب، باید در شکل‌دهی به تصویر مطلوب از زندگی ورزشی در کشورهای مقصد و افزایش قصد مهاجرت در میان ورزشکاران جوان بررسی شود. در نهایت، ارزیابی تجربی اثربخشی سیاست‌های بازگشت نخبگان و برنامه‌های «کسب استعداد» می‌تواند میزان موفقیت کشورها در بازگرداندن ورزشکاران و متخصصان مهاجر به‌عنوان مربی، مشاور و مدیر ارشد را روشن سازد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی اساتید، پژوهشگران و عزیزانی که در روند انجام این پژوهش، بازبینی منابع و ارتقای کیفیت این مقاله مشاوره‌ها و راهنمایی‌های ارزشمند خود را دریغ نورزیدند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

حامی / حامیان مالی

این مقاله برگرفته از بخشی از طرح پژوهشی مورد حمایت مالی وزارت ورزش و جوانان است که توسط این سازمان حمایت مالی شده است.

مشارکت نویسندگان

مسعود دارابی: جستجوی سیستماتیک متون، استخراج داده‌ها، ارزیابی کیفیت مطالعات، تحلیل داده‌ها و نگارش پیش‌نویس اولیه مقاله.

فهیمه محمدحسن: ایده‌پردازی، طراحی چارچوب پژوهش، نظارت بر روند مرور نظام‌مند، نگارش، بازبینی و ویرایش نهایی مقاله.

تمامی نویسندگان در بازبینی نهایی و تأیید نسخه نهایی مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

منابع

1. Rojo JR, Starepravo FA. Proposal for an analytical model for sports migration. Journal of Sports Research. 2021;8(2):75-81. https://doi.org/10.18488/journal.90.2021.82.75.81
2. Sert DS, Erenler TC. Theories of migration: reasons for mobility. InNo poverty 2021 May 25 (pp. 1061-1072). Cham: Springer International Publishing.
3. Iveta MR. The Challenges of Integrating Highly Skilled Migrants into the Professional Sports System. Traditiones. 2022;51(3):167-83.
4. Evans AB, Stead DE. 'It'sa long way to the Super League': The experiences of Australasian professional rugby league migrants in the United Kingdom. International Review for the Sociology of Sport. 2014 Dec;49(6):707-27.
5. Giffin CE, Schinke RJ, Larivière M, Coholic D, Li Y. Migration and meaning: An exploration of elite refugee athletes' transitions into the Canadian sports system. International journal of sport and exercise psychology. 2024 Nov 1;22(6):1460-79. DOI: 10.1080/1612197X.2023.2219460
6. Maguire J, Pearton R. Global sport and the migration patterns of France '98 World Cup finals players: Some preliminary observations. Soccer & Society. 2000 Mar 1;1(1):175-89.
7. Bagherzadeh F, Shariati Feizabadi M. Pathology of migration behavior of Iranian athletes; A qualitative approach based on push-pull theory. New Approaches in Sport Management. 2021; 8(31): 139-152. (In Persian)
8. Bagheri H, Ghavamsafat M, Haseli G. Identifying and prioritizing the factors affecting the migration of elite athletes in Iran. *HRM Sport*. 2019;6(2):257-276. (In Persian)
9. Butler BN, Dzikus L. Sport labour migration: understanding leisure activities of American professional basketball players abroad. Leisure Studies. 2015 Jan 2;34(1):67-81.
10. Ryba TV, Schinke RJ, Stambulova NB, Elbe AM. ISSP position stand: Transnationalism, mobility, and acculturation in and through sport. International Journal of Sport and Exercise Psychology. 2018 Sep 3;16(5):520-34.
11. Moradi M, Sattarifard S. Analyzing the issue of athletes' migration and presenting effective strategies. Tehran: Research Center of the Islamic Consultative Assembly; 2020. (In Persian)
12. Michelini E. Coping with sport ambitions after forced migration: strategies of refugee athletes. European Journal for Sport and Society. 2020 Oct 1;17(4):357-73.
13. Norouzi SH, Amini M, Rahmati MM, Mohebbi F, Mahmoudian PA, Tatari E. Typology of Iranian Athletes' Migration. doi:10.22034/ssys.2025.3504.3561. (In Persian)
14. Khudhair Shafiq H, Abbasi H. Explaining the factors affecting the migration of sports elites in Iraq. HRM Sport. 2024;12(1):119-135. [In Persian] doi:10.22044/shm.2024.14612.2647

15. Giffin CE, Schinke RJ, Larivière M, Coholic D, Li Y. Migration and meaning: An exploration of elite refugee athletes' transitions into the Canadian sports system. International journal of sport and exercise psychology. 2024 Nov 1;22(6):1460-79.
16. Spaaij R, Broerse J, Oxford S, Luguetti C, McLachlan F, McDonald B, Klepac B, Lymbery L, Bishara J, Pankowiak A. Sport, refugees, and forced migration: A critical review of the literature. Frontiers in sports and active living. 2019 Oct 11; 1:47.
17. Jarjabka Á, Fűrész DI, Havran Z. The impact of cultural distance on the migration of professional athletes as high-skilled employees. Journal of Industrial and Business Economics. 2024 Sep;51(3):585-603.
18. Salimi M, Khodaparst M. Providing the optimal method for sport places site selection based on GIS analytic functions. Journal of Facilities Management. 2021 Jun 22;19(3):339-57.
19. Çimen ZA, Sarol HA, Eraslan AL, Çimen Polat SE. Being a Migrant Athlete in Turkey: What Motivates Them and What Their Problems. THE INTERNATIONAL JOURNAL OF RELIGION AND SPIRITUALITY IN SOCIETY. 2024;5(4).
20. Souza IS, Morbi MD, Alves IV, Ricci CS, Marques RF. Birthplace as a capital: migratory flow, labor opportunities, and social reproduction in Brazilian men elite futsal players' careers. Frontiers in Sociology. 2025 Jun 4;10:1487326.
21. Cliggett L. Social components of migration: experiences from Southern Province, Zambia. Human Organization. 2000 Mar 1;59(1):125-35.
22. Bagheri M, Shahriari M, Bahmani S, Boudaghi A. Analyzing the social and cultural determinants of firearms possession and use in Khuzestan province. Strateg Res Soc Probl. 2023;12(4):23-46. doi:10.22108/srspi.2024.137410.1902 (In Persian)
23. Berlinschi R, Schokkaert J, Swinnen J. When drains and gains coincide: Migration and international football performance. Labour Economics. 2013 Apr 1;21:1-4.
24. Butler BN, Aicher TJ, Vahoua G, Hartzell AC. Sport, migration and diaspora: the case of Ivorian track and field athletes. Sport, Business and Management: An International Journal. 2024 Jul 2;14(4):481-97.
25. Schieder D, Presterudstuen GH. Sport migration and sociocultural transformation: The case of Fijian rugby union players in Japan. The International Journal of the History of Sport. 2014 Jul 24;31(11):1359-73.
26. Natter K. Beyond the dichotomy of liberal and illiberal migration governance. Handbook on the Governance and Politics of Migration. 2021 Apr 22:110-22.
27. Sager JJ, Bai Q, Burton EA. Transgenic zebrafish models of neurodegenerative diseases. Brain Structure and Function. 2010 Mar;214(2):285-302.
28. Rezazadeh SE. Identifying and ranking the factors influencing the migration of professional athletes in Fars province [master's thesis]. Shiraz: Faculty of Humanities, Apadana Institute of Higher Education; 2023. (In Persian)
29. Hosseini Z, Honari H, Ghafouri F. Identifying the factors influencing sport migration among Iran's elite athletes. Stud Organ Behav Manag Sport. 2020;7(1):95-109. (In Persian)
30. Nafziger JA. Migration law and issues in sports. Kutafin Law Review. 2023 Jul 12;10(2):367-76.
31. Orlowski J, Wicker P, Breuer C. Labor migration among elite sport coaches: An exploratory study. International Review for the Sociology of Sport. 2018 May;53(3):335-49.
32. Bale J, Dejonghe T. Sports Geography: an overview. Belgeo. Revue belge de géographie. 2008 Jun 30(2):157-66.
33. Barrington MJ, D'Souza RS, Mascha EJ, Narouze S, Kelley GA. Systematic reviews and meta-analyses in regional anesthesia and pain medicine (Part I): guidelines for preparing the review protocol. Regional Anesthesia & Pain Medicine. 2024 Jun;49(6):391-402.
34. Magee J, Sugden J. "The World at their Feet" professional football and international labor migration. Journal of sport and social issues. 2002 Nov;26(4):421-37.
35. Perovic B. What's Freedom Got to do With It? Occupational Freedom and the Illusion of Choice. Ga. St. UL Rev. 2024; 41:983.

36. Wallerstein I. World-systems analysis: An introduction. duke university Press; 2020 Dec 31.
37. Agergaard S, Botelho VL, Tiesler NC. 12 The typology of athletic migrants revisited. Women, soccer and transnational migration. 2014 Aug 21:191.
38. Maguire J, Falcous M, editors. Sport and migration: Borders, boundaries and crossings. Routledge; 2010 Oct 18.
39. Besnier N, Brownell S, Carter TF. The anthropology of sport: Bodies, borders, biopolitics. Univ of California Press; 2017 Dec 8.
40. Malcolm D. Sport, medicine and health: The medicalization of sport?. Taylor & Francis; 2016 Dec 1.
41. Rial C. Banal religiosity: Brazilian athletes as new missionaries of the neo-Pentecostal diaspora. Vibrant: Virtual Brazilian Anthropology. 2012 Dec;9(2):128-59.
42. Crossan W. Czech sport migration: Push and pull variations between sports and cultures. Charles University in Prague, Karolinum Press; 2024 Aug 1.
43. Fairbairn M, Fox J, Isakson SR, Levien M, Peluso NL, Razavi S, Scoones I, Sivaramakrishnan K, editors. New directions in agrarian political economy. Routledge; 2021.
44. Palmer C. Soccer and the politics of identity for young Muslim refugee women in South Australia. Soccer & Society. 2009 Jan 1;10(1):27-38.
45. Botelho VL, Agergaard S. Moving for the love of the game? International migration of female footballers into Scandinavian countries. Soccer & Society. 2011 Nov 1;12(6):806-19.
46. Battochio RC, Schinke RJ, McGannon KR, Tenenbaum G, Yukelson D, Crowder T. Understanding immigrated professional athletes' support networks during post-relocation adaptation through media data. International Journal of Sport and Exercise Psychology. 2013 Mar 1;11(1):101-16.
47. Jansen J, Oonk G, Engbersen G. Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship? Citizenship studies. 2018 Jul 4;22(5):523-39.
48. Blodgett AT, Schinke RJ. "When you're coming from the reserve you're not supposed to make it": Stories of Aboriginal athletes pursuing sport and academic careers in "mainstream" cultural contexts. Psychology of Sport and Exercise. 2015 Nov 1;21:115-24.
49. Ryba TV, Stambulova NB, Ronkainen NJ. The work of cultural transition: An emerging model. Frontiers in psychology. 2016 Mar 24;7:427.
50. Michelitch K, Utych S. Electoral cycle fluctuations in partisanship: Global evidence from eighty-six countries. The Journal of Politics. 2018 Apr 1;80(2):412-27.
51. Nye JS. Soft power: The means to success in world politics. Public affairs; 2004 Mar 16.
52. Grix J, Houlihan B. Sports Mega-Events as Part of a Nation's Soft Power Strategy: The Cases of G ermany (2006) and the UK (2012). The British journal of politics & international relations. 2014 Nov;16(4):572-96.

استناد به این مقاله: دارابی، مسعود و محمدحسن، فهیمه. (۱۴۰۵). مرور نظام‌مند عوامل فشار و کشش و پیامدهای مهاجرت ورزشکاران نخبه. *دوفصلنامه مطالعات مروری علوم ورزشی و تندرستی*، ۱(۲)، ۲۰۰-۲۲۹

DOI: 10.22054/jshsr.2026.95615.1069

Biannual Journal of *Sport and Heaith Sciences Reviews* is Licensed Under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License